

**Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s.,
České Budějovice**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mezinárodní terorismus

Autor práce: Lucie Lindnerová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Prezenční studium
Vedoucí práce: ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.
Katedra: Katedra společenských věd

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce ThDr. Rudolfu Svobodovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 Cíl a metodika bakalářské práce	8
2 Mezinárodní terorismus – pojem a klasifikace	9
2.1 Terorismus – vymezení pojmu.....	9
2.2 Zamyšlení o příčinách terorismu.....	11
2.3 Mezinárodní společenství v boji proti terorismu	13
2.4 Formy a metody současného terorismu.....	17
2.4.1 Klasický terorismus.....	18
2.4.2 Kybernetický terorismus.....	20
2.4.3 Sebevražedný terorismus.....	21
2.4.4 Nové hrozby terorismu	22
2.4.5 Obrana proti novému terorismu.....	23
2.4.6 Metody terorismu používané na Blízkém východě	24
3 Vznik a vývoj teroristických skupin.....	25
3.1 Popis teroristických organizací	25
3.1.1 Organizační požadavky terorismu a jejich struktura.....	26
3.1.2 Proces vstupu do teroristické organizace	27
3.2 Psychologie teroristického jednání	29
3.2.1 Obecné psychologizující hypotézy teroristického chování.....	30
3.2.2 Individuální psychologie teroristy	32
3.3 Vývoj terorismu	33
4 Logika náboženského násilí.....	35
4.1 Nejpočetnější světová náboženství	37
4.2 Al-Káida a její historie	37
4.3 Al-Káida v současnosti	39
4.4 Al-Káida a globální džihád(ismus)	40
4.5 Náboženství a politika.....	42
4.6 Seznam teroristických organizací	47
Závěr.....	53
Seznam použité literatury.....	54
Abstrakt	56
Abstract.....	57

Úvod

Jako téma mé závěrečné práce jsem zvolila mezinárodní terorismus, jelikož toto téma je v dnešní době velmi diskutabilní, aktuální a také velice závažné.

Pojem terorismus se pevně zahnízdil v našem každodenním slovníku. Ačkoli s ním – přinejmenším v jeho nejrozšířenějším současném pojetí – nemáme bezprostřední zkušenosti, samotný jev se stal nedílnou součástí našeho života. Informacemi, tak či onak vyzdvihujícími nebezpečí terorismu, ať již u nás nebo ve vzdálenosti tisíců kilometrů, se hemží zprávy sdělovacích prostředků, dokumenty oficiálních úřadů, beletrie. Přílišné užívání tohoto v jistém slova smyslu „módního“ termínu však jeho lepšímu pochopení nikterak neprospívá, spíše naopak.

Práce se bude skládat ze tří hlavních oblastí, z nichž první bude obsahovat mimo jiné vymezení pojmu, formy a metody terorismu a mezinárodní společnosti v boji proti terorismu. Druhá část bude patřit teroristickým skupinám, jejich popisu, vývoji a psychologii. Práci uzavře třetí blok s logikou náboženského násilí spolu s náboženstvím a politikou.

Toto téma je obsaženo v řadě odborných publikací. Hlavními zdroji této práce jsou Logika terorismu od významného autora Luise de la Corte Ibáñeze, Teror v mysli boží od Marka Juergensmeyera také velmi odborně popisuje náboženské násilí.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem této práce je zabývat se mezinárodním terorismem v kontextu náboženském, společenském, etickém i obecně lidském, neboť téměř za všemi nepokoji, které zmítají naším světem se skrývají lidé.

Bakalářská práce analyzuje problém terorismu především z hlediska psychologického, jelikož na jednání teroristů lze pohlížet z mnoha různých úhlů pohledu. Dále rozebírá veškeré souvislosti s náboženstvím a politikou.

2 Mezinárodní terorismus – pojem a klasifikace

2.1 Terorismus – vymezení pojmu

Teror, terorismus a teroristé jsou dnes velmi frekventované termíny. Běžně se s nimi setkáváme ve sdělovacích prostředcích, ve vyjádření politiků a odborníků z různých odvětví i v rozhovorech běžných lidí.

Terorismus představuje velký problém nejen pro svůj dopad společenský a lidský, ale i proto, že pokusy o jeho definici a vysvětlení jsou problematické.¹

Definování terorismu je velice obtížné. Navíc tento fenomén prochází rychlým dynamickým vývojem, a to především v posledních letech.

V odborné literatuře je možné najít celou řadu různých definic. Z literárních průzkumů je zřejmé, že autoři se velmi různí, a to až do takových extrémů, že jeden autor nazve příslušníka nějakého hnutí „teroristou“, zatímco druhý ho nazve „bojovníkem za svobodu“. Shodně se však většina autorů vyhýbá názoru, že terorismus je osobní záležitost jednotlivce. Ale spíše se zabývají analýzou politických programů a podpory od státních nebo místních institucí a společnosti jako takové.

Významnou roli zde hrají, především v posledních letech, i všechny druhy médií, neboť věnují zprávám o terorismu značnou pozornost, mnohdy se snahou udělat z vlastního aktu terorismu senzaci, čímž vlastně jistým způsobem teroristické požadavky, nebo dokonce program, zveřejňují.

Terorismus je metoda přesvědčování prostřednictvím strachu. Účelem může být zesměšnění vlády a zpochybnění její legitimacy, vyvolání paniky, děsu, případně chaosu ve společnosti, upoutání veřejné pozornosti na určité cíle či dosažení konkrétního dílčího cíle.

V 60. letech se k tradičním metodám – úkladné vraždy, bombové útoky, braní rukojmí a vydírání – přidaly únosy letadel. V 70. letech se terorismus internacionalizoval – řada skupin začala operovat mimo území státu, na kterém vznikly, jejich složení bylo mezinárodní.²

Většina formulací, snažících se o definici terorismu, se shoduje v konstatování, že jde o předem připravené a promyšlené násilí, směřované proti nezúčastněným osobám, jehož smyslem je vyvolat strach jako prostředek k dosažení a splnění politických, náboženských nebo ideologických požadavků a cílů.

¹ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 11. ISBN 978-80-200-1724-6.

² MIKA, O. J., *Současný terorismus*, 1. vyd. Praha : TRITOR, 2003, s. 20. ISBN: 80-7254-409-8.

Z poněkud jiného úhlu pohledu – ale stejně výstižně – lze terorismu přisoudit podobu ekvivalentu válečných zločinů v době míru. A neméně přesné pojmenování, vyjadřující smysl terorismu, můžeme najít i v jednom starém čínském přísloví, které říká „Zabij jednoho a postrašíš deset tisíc“.

Pomineme-li krvavé stopy, které zanechal terorismus ve všech etapách lidských dějin, nalezneme dva mezníky, které zaznamenávají jeho moderní proměnu v globální nebezpečí, ohrožující celou současnou civilizaci: Masakr izraelských sportovců na olympijských hrách v Mnichově 5. září 1972 a útok na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001.

Zatímco ještě v druhé polovině dvacátého století bylo riziko terorismu rozděleno do několika jeho různých forem, napadení Světového obchodního centra potvrdilo jeho nejnebezpečnější tvář: terorismus islámsko-fundamentalistický. A souběžně označilo jeho nejnebezpečnější vykonavatele: Militantní islámské radikály.

Nejvýznačnějším rysem současného islámského terorismu je jeho ignorance a překročení všech donedávna existujících hranic. Ještě před patnácti, dvaceti lety stačilo zabít patnáct lidí, byly kladeny jasné požadavky a cílem útoků byli mnohdy jen vojáci. Nic z toho v dnešní době neplatí. Na svět přišla nová éra válečníků, kteří svou iracionalitou šokují a rozšiřují hrůzu a jediný smysl své existence vidí v krutosti a posedlosti zabíjením. Vraždění jsou nevinní lidé, často i muslimové, také umírají ženy i děti.³

Startérem teroru militantních radikálů je fundamentalistické hnutí, které v minulém století iniciovaly šíitská i sunitská větev islámu s cílem obnovit muslimskou kulturní a politickou samostatnost v arabských státech Blízkého východu a v Africe. I když fundamentalisté také staví školy, nemocnice a domovy pro sirotky, starají se o vzdělání a rozvíjejí sociální služby, je jejich ideologie ideálním startérem násilí. Jde o filozofii, která je neobyčejně jednoduchá a účinná. Muslimové byli pokořeni, protože dovolili, aby cizí ideologie zaujaly pozice patřící tradičním muslimským kulturním hodnotám a myšlenkovému bohatství, ze kterého vzešla významná lidská společenství. Nenáboženské politické strany nedokázaly zajistit muslimům dominantní postavení ani v zemích Blízkého východu. Islám dokáže rozvinout svoji vlastní moderní civilizaci jen tehdy, když odmítne západní právo, západní hodnoty, normy i zvyklosti a vrátí společnost k náboženskému zákonu šaría... Fanatismus militantů navíc podporují a přiživují i umělé vyvolávané, katastrofické scénáře.

³ *Bezpečnostní informační služba České republiky* [online]. 2009, [cit. 1. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.bis.cz/terorismus.html>>.

Podle tvrzení některých náboženských vůdců čelí islám krizi, která ohrožuje samotnou existenci muslimského společenství a opravňuje k pozastavení platnosti běžných islámských zákonů.

Militantní muslimští radikálové, opírající se o fundamentalistickou filozofii, odsuzují politické principy a systém hodnot euroatlantické civilizace a za jediné správné uspořádání lidské společnosti považují její formování na přísně islámském základě. Ve jménu této ideologie zaujímají nesmiřitelný, konfrontační postoj k západnímu světu a při prosazování svých cílů se cítí být oprávněni používat násilí. Jejich vůdčí osobnosti ale rozhodně nejsou nešťastníci a zoufalci, které k činům donutila bída, ale celkem vzdělaní a chladnokrevně uvažující lidé, mnohdy absolventi prestižních západních univerzit. Skutečně chudí a k radikalizaci proto náchylní muslimové, jim slouží jen jako vhodné nástroje, ochranný štít a vhodná záminka.

Ve válce, kterou vedou, nemohou vojensky zvítězit. Toho jsou si islámští radikálové dobře vědomi, bez ohledu na výraznou stopu, kterou terorismus v současném světě zanechává. Jejich cílem je proto existenci západní civilizace zákeřnými a nevypočitatelnými akcemi co nejvíce zkomplikovat a nalomit její vůli k odporu. Donutit demokratické země, aby omezily lidské svobody a odstoupily od svých politických principů a kulturních hodnot. Nic z toho nelze připustit.

Boj s terorem muslimských militantních fundamentalistů rozhodně tedy není bojem namířeným proti islámu a jeho vyznavačům. Je to pouze nerovný zápas světa svobody, tolerance a lidských práv se světem fanatismu, nesnášenlivost a agresivní nenávisli.⁴

2.2 Zamýšlení o příčinách terorismu

Terorismus není sám o sobě politickým hnutím či ideologií, ale taktikou či metodou, která je některými politickými skupinami v určitých situacích a obdobích používána k dosažení nejrůznějších účelů. Na Blízkém východě nejčastěji:

- *ke svržení politických režimů, případně států* (např. „okupačního“ izraelského režimu, respektive „imperialistického“, „zkorumpovaného“ či „bezvěreckého“ režimu v muslimské zemi) *a dosažení vlastních nacionalistických cílů* (např. získání území pro vlastní stát- Palestina, Kurdistán atd.),

- *k omezení či zastavení určité politiky* (např. izraelsko-palestinského mírového procesu),

⁴ *Bezpečnostní informační služba České republiky* [online]. 2009, [cit. 1. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.bis.cz/terorismus.html>>.

- *k upozornění na určitý politický problém* (např. na situaci Palestinců, Kurdů atd., bývá také často spojeno s požadavkem na propuštění vězňených příznivců radikálních hnutí),

- *k dosažení teologických cílů* (např. vybudování chalífátu nebo jiné formy teokracie),

- *k mocenskému boji uvnitř radikálních hnutí samotných, nebo mezi radikálními hnutími navzájem* (např. konflikt Fatah versus Hamás),

- *k podpoře spřízněných radikálních skupin* (nap. Spolupráce německých a palestinských radikálů).

Různé skupiny mohou tyto cíle různě kombinovat.⁵

Často citované názory na příčinu islámského terorismu jsou: odpor proti vnášení civilizačních hodnot, odezva izraelsko palestinského konfliktu nebo samotný islám. V neposlední řadě se také vyskytují názory, že příčinou terorismu včetně islámského je chudoba a bezpráví.

Pokud jde o vnášení hodnot, je to situace, která není činěna násilně, je to postup související s globalizací, s otvíráním se světa a korigovaný vládami v regionu. Tento proces lze stěží ovlivnit.

Palestinský terorismus v Izraeli bezpochyby souvisí s nevyřešeným konfliktem na Blízkém východě. Řešení palestinsko izraelského konfliktu je věnováno poměrně značné úsilí jak ze strany reprezentací obou stran, tak mezinárodního společenství. Problémem je však skutečnost, že palestinská reprezentace nemá pod kontrolou všechny ozbrojené složky působící na jejím území. To pak brání dodržení dohodnutých postupů.

Postup cílené likvidace civilních obětí (záměrné útoky na civilisty) nelze přijmout pod záminkou jakéhokoliv "ušlechtilého" cíle a nelze jej obhajovat, ani pasivně akceptovat.⁶

Více než polovina lidí se domnívá, že terorismus lze ve světě nanejvýš „trochu omezit“, jeho úplné odstranění považuje za možné jen 6 % populace. Za nejdůležitější příčinu terorismu lidé považují náboženský fanatismus.⁷

⁵ ČEJKA, M, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007, s. 7. ISBN 978-80-87029-19-0.

⁶ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 30. ISBN 978-80-200-1724-6.

⁷ *Středisko empirických výzkumů* [online]. Boj proti terorismu, [cit. 7. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/400>>.

2.3 Mezinárodní společenství v boji proti terorismu

OSN věnuje velkou pozornost boji proti terorismu. V OSN existuje řada komisí, orgánů či jednotlivých součástí, které se problematice boje proti terorismu již dlouhodobě věnují.

Mezi hlavní cíle OSN patří udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, rozvíjení přátelských vztahů mezi národy založené na respektování zásad rovnoprávnosti a práva na sebeurčení národů, spolupráce při řešení mezinárodních ekonomických, sociálních, kulturních a humanitárních otázek a podpora základních lidských práv a svobod.

Významným krokem v boji proti terorismu bylo vydání Doporučení pro globální protiteroristickou strategii, jež bylo přijato na 60. Valném shromáždění OSN 27. dubna 2006. Tento dokument obsahuje návrhy nejvýznamnějších protiteroristických aktivit OSN, které jsou zaměřeny zejména na prostředky užívané k teroristickým útokům, problematiku financování a zamezování terorismu. V závěru dokumentu je uveden aktuální stav mezinárodních konvencí vztahujících se k zamezování a potlačování mezinárodního terorismu.⁸ Touto problematikou se však zabývá i řada dalších významných mezinárodních organizací, jako jsou například: Evropská unie, NATO, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě atd.

Na svém mimořádném zasedání 21. září 2001 Evropská rada schválila dokument Usnesení a akční plán boje proti terorismu, v němž vyjádřila solidaritu se Spojenými státy americkými a boj proti terorismu označila za prioritní cíl EU, přičemž odmítla klást rovnítko mezi fanatické teroristy a arabský a muslimský svět. Zároveň deklarovala připravenost ke spolupráci s USA na potrestání pachatelů a konstatovala, že Rezoluce Rady bezpečnosti 1368 učinila odvetu Spojených států legitimní. Vyzvala k vytvoření celosvětové koalice proti terorismu, vedené Spojenými národy a zahrnující vedle USA a EU kandidátské země, Ruskou federaci, arabské a muslimské partnery a každou další zemi připravenou bránit námi sdílené hodnoty. Hlavními oblastmi působení EU proti terorismu se na základě akčního plánu staly:

a) posílení policejní a justiční spolupráce (mj. zavedení evropského zatykače a přijetí jednotné definice terorismu, vypracování společného seznamu teroristických organizací, posílení Europolu v boji proti terorismu a ustavení speciálního týmu v jeho práci, který bude úzce spolupracovat se svými protějšky v USA);

⁸ FOLTIN, P, ŘEHÁK, D, *Vybrané aspekty soudobého terorismu*, 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky- Agentura vojenských informací a služeb, 2008, s. 17. ISBN 978-80-7278-443-1.

b) vytváření mezinárodních právních nástrojů (rychlá implementace všech existujících smluv o boji proti terorismu a podpora vzniku obecné smlouvy OSN proti mezinárodnímu terorismu);⁹

c) ukončení financování terorismu (Pro členské země je zabránění financování terorismu jednou z hlavních priorit. Zaměřují se na dvě hlavní oblasti – zabránění financování teroristických útoků a zabránění financování teroristických skupin jako takových, tj. především náboru a radikalizace.

V některých členských zemích bylo především nutné posílit skupiny vyšetřující podezřelé finanční transakce a získat odborníky. Bylo nutné vytvořit speciální útvary, většinou při ministerstvech financí, které identifikují, sledují, zmrazují a konfiskují prostředky, které slouží k financování terorismu. Rada a Evropský parlament přijaly v říjnu 2005 tzv. třetí směrnici proti praní špinavých peněz, která reflektuje doporučení mezinárodní skupiny FATF (Financial Action Task Force), ustavené G-8 v roce 1989. Podle této směrnice musí být každá podezřelá transakce nad 15.000 eur ohlášena speciálním útvarům pro boj s finanční kriminalitou, které mají v gesci financování terorismu a praní špinavých peněz. Další návrhy se týkají regulace údajů, které musí obsahovat jakýkoli převod peněz, zabavování důkazních materiálů, kontrolu převádění finančních prostředků mimo hranice EU, zmrazování majetku jako důkazního materiálu, zavedení postupu pro zabránění zneužití charitativních organizací teroristy a teroristickými skupinami a ratifikace Konvence o financování terorismu, kterou přijala Rada Evropy).;¹⁰

d) posílení letové bezpečnosti;

e) koordinace světových akcí EU (zahrnutí boje proti terorismu do SZBP).

Po madridských atentátech v březnu 2004 byl tento plán státy EU doplněn a nyní je realizován v sedmi základních bodech:

1) důsledně plnit všechny konvence proti terorismu;

2) zúžit teroristům přístup k financím a ekonomickým zdrojům;

3) zvýšit kapacity EU a členských zemí k odhalování, vyhledávání a trestání teroristů, využívat evropského zatykače a zdokonalit prevenci útoků pomocí společných institucí, jako Europol, Eurojust apod.;

⁹ MIKA, O. J., *Současný terorismus*, 1. vyd. Praha : TRITOR, 2003, s. 26. ISBN: 80-7254-409-8.

¹⁰ *Euractiv* [online]. EU a boj proti terorismu. [cit. 12. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/eu-a-boj-proti-terorismu>>.

- 4) zvýšit bezpečnost mezinárodní dopravy a spojů a zpřísnit kontroly v této oblasti;
- 5) posílit solidaritu členů EU při odstraňování následků útoků;
- 6) hledat kořeny terorismu;
- 7) žádat i od třetích zemí zapojení se do akcí proti terorismu a zajistit jim materiální pomoc.¹¹

V současné době existuje řada mezinárodních smluv a dohod týkajících se eliminace a potlačování teroristických činů. Zde uvádím základní přehled těchto právních aktů:

1. **Úmluva o trestných činech a některých jiných činech spáchaných na palubě civilních letadel** (*Tokio, 14. září 1963*). Tato úmluva se týká výhradně bezpečnosti leteckého provozu. Podle ní je veliteli letadla umožněno přijmout přiměřená opatření vůči jakékoliv osobě, která připravuje čin proti bezpečnosti letu. Zároveň tato úmluva zavazuje státy, které ji podepsaly, zajistit případného útočníka a vydat letadlo zpět pod kontrolu oprávněné osoby.

2. **Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel** (*Haag, 16. prosince 1970*). Podle úmluvy je každá osoba na palubě letadla, která nezákonně a s použitím síly, vyhrožováním nebo jinou formou zastrašování převezme kontrolu nad letadlem nebo se o to alespoň pokusí, obviněna z trestného činu. Všechny strany úmluvy jsou zavázány k tomu, aby takové činy trestaly co nejpřísněji.

3. **Úmluva o potlačení protiprávních činů proti bezpečnosti civilního letectví** (*Montreal, 23. září 1971*). Podle úmluvy je považován za trestný čin jakýkoliv čin, který je spáchán jako akt násilí proti osobám na palubě letadla, pokud tento akt ohrožuje bezpečnost na palubě letadla, tedy včetně uložení výbušniny na jeho palubě, pokusu takový čin spáchat nebo spoluúčastí při takovém činu.

4. **Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců** (*New York, 14. prosince 1973*). Úmluva definuje mezinárodně chráněné osoby jako jsou hlavy států, ministři zahraničních věcí, reprezentanti států nebo mezinárodních organizací,

¹¹ MIKA, O. J., *Současný terorismus*, 1. vyd. Praha : TRITOR, 2003, s. 26. ISBN: 80-7254-409-8.

kteře mají právo zvláštñí ochrany před útoky podle mezinárodního práva. Každý stát má podle úmluvy povinnost přiměřeně trestat vraždy, únosy nebo útoky proti mezinárodně chráněným osobám, násilné útoky na úřední budovy, soukromé objekty nebo dopravní prostředky takových osob. Zároveň má být podle úmluvy potrestán i pokus spáchat takový trestný čin nebo spoluúčast při něm.

5. **Úmluva o fyzické ochraně jaderného materiálu** (Víděň, 26. řídna 1979). Úmluva je zaměřena proti nezákonnému držení a použití jaderného materiálu, krádežím jaderného materiálu a hrozbám použití jaderného materiálu, které by mohly způsobit zranění více osob nebo podstatné poškození majetku.

6. **Mezinárodní úmluva proti braní rukojmí** (New York, 17. prosince 1979). Úmluva stanoví, že "každá osoba, která zajme nebo násilím drží a hrozí smrtí, zraněním nebo pokračuje v násilném držení jiné osoby s tím cílem, aby si vynutila ze strany státu, mezinárodních organizací, fyzických nebo právnických osob nebo skupin osob určitý krok nebo zdržení se nějaké činnosti jako explicitní nebo implicitní podmínku pro propuštění rukojmí, se dopouští podle této úmluvy trestného činu braní rukojmí."

7. **Protokol pro potlačování nezákonných aktů násilí na letištích sloužících mezinárodnímu civilnímu provozu** (Montreal, 24. února 1988 - *dodatek a rozšíření Montrealské úmluvy z roku 1971*). Protokol rozšiřuje opatření Montrealské úmluvy o potlačování teroristických aktů na letištích sloužících k mezinárodnímu civilnímu provozu.

8. **Úmluva o zamezení nezákonných aktů proti bezpečnosti námořní dopravy** (Řím, 10. března 1988). Úmluva stanovuje právní režim v případech činů proti mezinárodní námořní plavbě. Tento právní režim je podobný režimu v oblasti mezinárodní letecké dopravy. Všechny pokusy o násilné obsazení lodi, pokus o její obsazení, hrozba, že k takovému činu dojde, akt násilí proti osobě na palubě lodi, pokud tento čin ohrožuje bezpečnost lodi, kladení výbušných zařízení nebo substancí na palubu lodi nebo další činy proti bezpečnosti lodi jsou podle tohoto protokolu trestnými činy.¹²

¹² BRZYBOHATÝ, M., *Terorismus II.*, 1. vyd. Praha : Police history, 1999, s. 50. ISBN: ISBN 80-902670-4-1.

9. **Protokol o stíhání nezákonných aktů proti bezpečnosti plovoucích plošin v pevninské mělčině** (*Řím, 10. března 1988*). Protokol stanovuje právní režim pro akty násilí zaměřené proti pevným plovoucím plošinám v kontinentálním šelfu a svými ustanoveními je podobný právnímu režimu pro oblast mezinárodní letecké dopravy.

10. **Úmluva o označování plastických trhavin pro účely jejich identifikace** (*Montreal, 1. března 1991*). Úmluva se skládá ze dvou částí: samotné úmluvy a technické přílohy, která je nedílnou součástí úmluvy. Byla podepsána k zlepšení kontroly a omezení použití neznačených a nezjistitelných plastických trhavin. Jednotlivé strany úmluvy jsou povinny zajistit efektivní kontrolu nad "neoznačenými" plastickými trhavinami, které neobsahují žádný z detekčních prostředků popsaných v technické příloze této úmluvy. Každý stát musí mimo jiné přijmout nezbytná a efektivní opatření k zákazu výroby neznačených plastických trhavin, omezení jejich přepravy uvnitř i vně teritoria státu. Zároveň musí dbát na kontrolu vlastnictví a přepravy trhavin, které byly vyrobeny ještě před přijetím úmluvy. Úmluva mimo jiné uložila všem signatářským státům, aby během tří let zničily, znehodnotily nebo co nejdříve spotřebovaly všechny zásoby neoznačených trhavin, které nejsou v držení policie nebo armády.

11. **Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků** (*New York, 15. prosince 1997*). Tato úmluva vytváří režim universální jurisdikce nad nezákonným a úmyslným použitím výbušnin a dalších smrtících prostředků proti různým veřejným objektům se záměrem zabít nebo zranit, nebo způsobit rozsáhlé poškození veřejného zařízení.¹³

2.4 Formy a metody současného terorismu

Terorismus má mnoho různých aspektů – historický, filozofický, politický, právní, psychologický a kulturní. Navíc existují určité vazby mezi terorismem a dalšími formami násilí, jako je kriminalita, povstání, revoluce, a konečně i válka. Z toho je naprosto zřejmé, že je nutné přistupovat k terorismu z interdisciplinárního hlediska.

¹³ BRZYBOHATÝ, M., *Terorismus II.*, 1. vyd. Praha : Police history, 1999, s. 50. ISBN: ISBN 80-902670-4-1.

V konečném důsledku však zpravidla následky teroristických útoků pocítí obyčejní lidé, zvláště v posledních letech je to zřejmé.

V nejobecnější rovině je terorismus chápán jako forma organizovaného násilí obvykle zaměřeného proti nezúčastněným osobám za účelem dosažení politických, kriminálních nebo jiných cílů. Teroristické metody se vyznačují vysokou nebezpečností, bezohledností a brutalitou. Jejich výběr a použití jsou podmíněny snahou o vyvolání maximálního psychologického efektu. Násilí používané teroristy není důsledkem okolností, ale jeho použití je vykalkulováno tak, aby vyvolalo pocit strachu a ohrožení u co nejširšího okruhu lidí. Na pozadí následné hromadné společenské tenze, frustrace a deprivace jsou pak realizovány psychologické operace a manipulace, jejichž účelem je dosažení vytyčených cílů, které obvykle nejsou otevřeně prezentovány.

Čím jsou brutalita, rozsah útoku a jeho následky větší, tím pravděpodobněji bude dosaženo vytyčeného cíle. V těchto souvislostech je terorismus některými autory považován za mimořádně ostrou formu psychologické války, jejíž účinky jsou znásobovány vysokým zájmem informačních médií. Činnost masmédií je pro efektivnost psychologických operací v oblasti terorismu jedním z rozhodujících faktorů.

Dalším základním rysem teroristického činu je jeho zaměření proti osobám, které v podstatě s cíli, které si teroristé kladou, nemají nic společného a nemohou jejich dosažení nijak ovlivnit. V případě ohrožení anebo napadení se však nezúčastněné osoby stávají rukojmími, jejichž prostřednictvím je vyvíjen tlak na odpovědné úřady, instituce či vládu, který je stupňován prostřednictvím sdělovacích prostředků. Vlivní jednotlivci, instituce či vlády jsou tak vydírání, diskreditováni a nuceni k různým ústupkům, jejichž cílem může být v konečné fázi destabilizace a změna společenského systému.¹⁴

2.4.1 Klasický terorismus

Střelba, použití sečných a bodných zbraní, ubití

- akce namířená do davu anonymních osob
- akce zaměřená na konkrétní osoby (politiky, ekonomické špičky, umělce)
- akce zaměřená na konkrétní národy či jiné skupiny osob (Izraelce, Američany, vojáky, policisty atd.), zařadit sem lze boj mezi Kurdy a Turky, probíhající v řadě západoevropských zemí, při kterém jsou tyto země pouze pasivním bojištěm.

¹⁴ MIKA, O. J., *Současný terorismus*, 1. vyd. Praha : TRITOR, 2003, s. 32. ISBN: 80-7254-409-8

Výbuchy pum samy o sobě

(cílem je místo samo a ničivá síla je výhradně silou bomby, požáru či sesuvu budovy)

- namířené na nijak nevybírané budovy
- namířené na místa, kde se shromažďuje mnoho lidí: náměstí, supermarkety, sportoviště, zábavní parky, místa konání kulturních akcí, nemocnice
- namířené na konkrétní instituce (zastupitelské úřady, soudní budovy, sídla politických stran, státní úřady, kasárny)
- místa hojně navštěvovaná turisty
- na místa, kudy se pohybují konkrétní osoby, pumy v jejich vozidlech
- výbuchy, mající za cíl vyvolat zmatek v době voleb a referend
- výbuchy, poškozující komunikační tepny (mosty, železnice, metro, letiště, datové kabely, produktovody, vodovody); útoky na samotné dopravní prostředky – letadla, vlaky, autobusy, lodě – kde je cílem subjekt zničit, ne unést
- sabotáže, zamířené na ekonomické provozy (továrny, elektrárny, založené požáry lesů a polí – ekonomický dopad je přitom přítomen i při většině útoků zmíněných dále¹⁵

Výbuchy iniciující další ničivou činnost

- útok na chemické provozy; nebezpečí představují i chladicí agregáty ledních stadionů, kde je používán amoniak
- útok na jaderné provozy (jaderné elektrárny, školní reaktory, výzkumné závody ap., nebo dokonce síla jaderných zbraní) – konvenční útok na tyto cíle je o mnoho snazší a levnější, než vyrobení či krádež atomové bomby
- útok na vodní rezervoár (přehradu nebo protipovodňovou hráz), což znamená riziko zaplavení velkých rozloh území
- útok na místa koncentrace vysoce hořlavé hmoty, nesoucí s sebou znečištění životního prostředí

Únosy, braní rukojmí

- únosy anonymních nebo konkrétních významných osob (spojené s dalšími požadavky - propuštění jiných teroristů, přečtení požadavků teroristů v médiích; pokud

¹⁵ *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Typologie terorismu. Odbor bezpečnostní politiky, 9. 6. 2009, [cit. 7. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> >.

jde zároveň o výkupné, dalo by se to spíše nazvat trestným činem prostým); mohou být uskutečněny na zemi, na lodi, v letadle

- obsazení celé budovy a kladení požadavků

Různé formy násilí na turistech

▪ útoky namířené na turisty, které mají za cíl poškodit zejména ty země, pro které je velkým přínosem cestovní ruch – tyto akce je důležité sledovat zejména v ohledu rizik pro zahraniční turistiky občanů ČR¹⁶

2.4.2 Kybernetický terorismus

Pro vyspělou společnost jsou velmi devastující případné útoky na počítače a počítačové sítě. Mnozí počítačovní piráti se netají svou ochotou prodávat ukradené informace zločinným státům. Možných variant takových útoků je celá řada. Může se jednat o krádež know-how, dat nebo zničení důležitých záznamů, například u konkurence.

Vyspělé společenství je stále závislejší na počítačových sítích. Zpoza počítačového terminálu lze prakticky způsobit ohromné škody a potíže s fungováním infrastruktury. Příkladem mohou být zablokované rozvody vody, elektřiny nebo plynu.

Chaos se dá snadno vyvolat i v letecké, železniční a autobusové dopravě a v plně elektronizovaných finančních operacích. Kolaps hrozí i vládním komunikačním systémům včetně vojenských.

Problematika virů a antivirové ochrany si zasluhuje samostatné pojednání. Sekundární nebezpečí internetu spočívá v tom, že je doménou řady podrobných návodů na přípravu nebezpečných zbraní. Na internetu najdeme širokou škálu instrukcí na výrobu střelné bavlny, dynamitu, nitroglycerinu a tritolu. Dají se zde vyhledat i podobné návody k výrobě bomb, roznětek, časovačů a konstrukci pum.

V neposlední řadě je internet využíván jako oblíbené informační médium samotnými teroristickými organizacemi, které zde zveřejňují své programy a vyhlášení.¹⁷

¹⁶ Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Typologie terorismu. Odbor bezpečnostní politiky, 9. 6. 2009, [cit. 7. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> >.

¹⁷ MIKA, O. J., *Současný terorismus*, 1. vyd. Praha : TRITOR, 2003, s. 40. ISBN: 80-7254-409-8.

2.4.3 Sebevražedný terorismus

Z fanatické oddanosti víře a z pocitu odpovědnosti k úkolu, který přesahuje individuální život (zápas dobra se zlem, boj proti satanovi) vyplývá ochota k sebeoběti. Boj za svaté ideály je pro teroristu náplní života a smrt v něm životním vrcholem. Sebevražedný terorismus má řadu taktických výhod. Především odpadá úniková cesta, náklady na provedení útoku jsou nižší. Roste účinnost a přesnost útoku. Zvyšuje se psychologický dopad. Americký psycholog a antropolog Scott Atran líčí teroristu jako mladého, svobodného, solidně vzdělaného, tu a tam nábožensky založeného. Život sebevrahů určují druhové, kteří je najímají do buněk nejvýš 6 lidí, které fungují na principu náboženství a absolutní loajality.

Sebevražedný terorismus má řadu taktických výhod. Odpadá nákladná příprava únikových cest, což zjednodušuje organizaci a plánování a snižuje náklady. Klesá možnost dopadení útočnicka, čímž roste bezpečnost pro skupinu, z níž vzešel. Roste účinnost a přesnost útoku.¹⁸

Dalším novým rysem teroristických útoků je jejich plošnost a brutalita. Tradiční politický terorismus se zaměřoval na vybrané individuální cíle. Tradiční terorismu chtěl, aby co nejvíce lidí přihlíželo a málo umíralo. Cílem nového terorismu jsou naopak co největší ztráty na lidských životech a způsobit rozsáhlé materiální škody a hospodářské ztráty.

Imperativem je vyvolat celospolečenskou paniku, hrůzu a strach, otřást psychikou společnosti, zviklat víru lidí ve schopnost státu a vlády chránit občany.

Ze snahy o dosažení co nejmasovějšího efektu vyplývají pokusy nových teroristu získat zbraně hromadného ničení. Poprvé v historii byla taková zbraň – nervový plyn sarin – použita teroristy v tokijském metru v roce 1995. Japonská policie našla v centrále sekty Óm šinrikjó komponenty k výrobě biologické zbraně a součásti raket krátkého doletu. Počet odhalených nebo neúspěšných teroristických pokusů získat nebo použít ZHN jde v 90. letech do desítek. Útok 11. září však ukázal, že dobře zorganizovaná akce za použití primitivních metod může mít účinek ZHN. Teroristé se zabývají možností získání znalostí a poté vlastní výroby ZHN – především chemických, biologických a toxických látek. V porovnání s jadernými zbraněmi je jejich výroba levnější a neprovází ji tolik technologických potíží. Proces přípravy a výroby lze lépe utajit. Doprava na cíl jednoduchá. Tyto skutečnosti jsou velmi významné. Oproti

¹⁸ BLÁHA, M., PROUZA, D., *Krizové projekty*, 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 35. ISBN: 978-80-86708-44-7.

klasickému terorismu, kde je relativně málo obětí, může být při použití těchto látek postiženo daleko více lidí a dokonce zamořeny rozsáhlé oblasti.

Informační technologie umožňují teroristům vytvářet globální organizační sítě nového typu. Jejich struktury jsou, na rozdíl od tradičních skupin, volnější a méně hierarchické. Oslabuje se jejich závislost na státech, jednotlivé skupiny jsou funkčně autonomní, nicméně připravené ke společné akci. Teroristé se organizují do globálně propojených sítí a semiautonomních buněk, které se sdružují a přeskupují podle potřeb konkrétního úkolu.¹⁹

2.4.4 Nové hrozby terorismu

(užití zbraní hromadného ničení, kybernetický terorismus atd.)

Nové technologie, možnosti modelování na počítačích a další významný rozvoj vědy a techniky vytváří podmínky pro urychlení výzkumu a vývoje. Zvláště na poli genového inženýrství, biologických a genových manipulací (tzv. klonování), ale i oblasti chemie a chemického průmyslu, jsou vytvořeny nebývalé předpoklady k tomu, že výsledky vědeckých pokusů mohou být zneužity pro vojenství, respektive pro teroristické cíle. Zcela samostatnou rozsáhlou problémovou oblastí je kontrola používání a dopravy nebezpečných látek, včetně kontroly nebezpečných průmyslových odpadů.

Některé zbraně hromadného ničení nebo jejich účinné součásti se tak mohou stát velmi účinným nátlakovým prostředkem při vydírání státních činitelů, státních institucí nebo i různých skupin obyvatelstva, průmyslových a zemědělských koncernů, i když by nedošlo k jejich přímému použití. Teroristé (či klasičtí zločinci) přitom počítají s využitím silně vypěstovaného strachu z použití zbraní hromadného ničení a jsou přesvědčeni, že držením takové síly donutí stát (či jiného protivníka) k přijetí svých požadavků.

Pokud k útoku přesto dojde, mohou teroristé útočit, aniž by sami sebe museli vystavovat bezprostřednímu nebezpečí. Výsledné zamoření by pak přitom mohlo představovat i velmi dlouho trvající neobyvatelnost velkých rozloh území. Většina aktuálních dekontaminačních prostředků a praktik jakož i speciálního zařízení je konstruována koncepčně tak, že počítá s dekontaminací vojenské techniky a materiálu. To jsou zpravidla pevné povrchy z kovů, které jsou kryté speciálními nátěry proti korozi. Málo se však počítá s případy zasažení budov.

¹⁹ BLÁHA, M., PROUZA, D., *Krizové projekty*, 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 37. ISBN: 978-80-86708-44-7.

Klasický terorismus je ve srovnání s užitím chemikálií, bakterií nebo počítačových virů více vidět. To s sebou nese (pro teroristu) řadu plus i minus. „Moderní“ akcí se sice tolik „efektivně nezviditelní“, i když při ní třeba zabije více lidí a zničí víc hodnot. Zatím se zdá pravděpodobnější, že drtivá většina teroristických skupin zůstane u klasických metod, které jsou hmatatelné, mohou zasáhnout přesně určený cíl a navíc okamžitě vyvolají pozornost sdělovacích prostředků.²⁰

2.4.5 Obrana proti novému terorismu

Hrozby a rizika nového terorismu nerespektují tradiční hranice mezi vnitřní a vnější, vojenskou a nevojenskou bezpečností. Obrana proti němu proto bude dlouhodobým bojem na mnoha frontách a vyžaduje celostní, holistický přístup. Nejobecněji ji lze rozčlenit do dvou oblastí. Pasivní obrana je především domácí záležitostí. Zaměřuje se na zvládnutí následku teroristického útoku. Základem je integrovaná příprava bezpečnostních, vojenských, záchranných a zdravotnických složek státu. Měla by vycházet z obecných scénářů teroristických útoků, a to v co možná nejširším spektru – od jednorázového individuálního úzce zaměřeného atentátu až po útok s použitím ZHN. Neměla by opomíjet veřejnou osvětu, a to včetně zvládnutí psychologických dopadů terorismu (příprava scénářů společenské psychoterapie).

Aktivní obrana je záležitostí mezinárodní spolupráce. Zpravodajská činnost je první linií aktivní obrany. Její součástí by mělo být posilování mezinárodních režimů kontroly a omezování šíření ZHN. Měla by též obsahovat prvek věrohodného zastrašení vůči státům prokazatelně podporujícím terorismus (negativní sankce včetně vojenského úderu), stejně jako pobídky pro státy, které se rozhodnou s touto praxí skoncovat (pozitivní sankce včetně hospodářské pomoci a bezpečnostních garancí). Neměla by opomíjet rozvojovou pomoc jako jeden z nástrojů dlouhodobé prevence a oslabování základny podpory a motivace terorismu v rozvojových zemích.²¹

²⁰ *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Moderní teroristické metody. Odbor bezpečnostní politiky, 9. 6. 2009, [cit. 7. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>.

²¹ BLÁHA, M., PROUZA, D., *Krizové projekty*, 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 37. ISBN: 978-80-86708-44-7.

2.4.6 Metody terorismu používané na Blízkém východě

Většinou se snaží o to, aby vzbudily co nejvíce publicity, strachu a zároveň usmrtily mnoho lidí a způsobily materiální škody. Jedna z nejmedializovanějších metod používaných na Blízkém východě je taktika sebevražedných útoků. Tak je využívána zvláště v oblasti izraelsko-palestinského konfliktu hlavně některými radikálně islamistickými skupinami (Hizballáh, Hamás, Palestinský islámský džihád). Nejvíce sebevražedných atentátů se však událo v Iráku po invazi v r. 2003.

Další velmi často používanou metodou jsou politické atentáty. K největšímu počtu politických atentátů došlo v Libanonu, kde tímto způsobem zahynula celá plejáda zdejších politiků. Rovněž v Egyptě spáchali radikální islamisté řadu politických vražd, mezi nimi byl nejznámější atentát na Anbara Sadata. Také židovští radikálové měli na svědomí celou řadu politických atentátů, a to jak v době britského mandátu Palestina, tak po vzniku Izraele v r. 1948.

Únosy letadel, civilistů a vojáků jsou rovněž častou metodou teroru blízkovýchodních radikálních skupin. V únosech letadel vynikala zvláště LFOP. Únosy civilistů využívají na Blízkém východě i některé kriminální skupiny, které pak pod rouškou radikálního nacionalismu nebo islamismu vymáhají výkupné a snaží se získat publicity. Není náhoda, že se oběťmi únosů často stávají novináři. Také masakry civilistů byly vždy jednou z nejstinnějších stránek blízkovýchodního násilí, často v prostředí izraelsko-palestinského konfliktu. Vysoké intenzity dosáhlo násilí při masakrech v Iráku po r. 2003 (mučení, popravy, stínání zajatých civilistů...).

Blízkovýchodní skupiny s oblibou používají i různé další metody teroru – kladou podzemní nálože a miny, které ničí vojenská vozidla, konstruují jednoduché rakety, kladou bomby na okraje silnic.²²

²² ČEJKA, M, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007, s. 129. ISBN 978-80-87029-19-0.

3 Vznik a vývoj teroristických skupin

3.1 Popis teroristických organizací

Teroristické akce jsou silně ovlivněny vnitřními vlastnostmi organizací, které je praktikují. Je proto časté, že instrumentální a ideologická logika je podřízena logice organizační. Přežití teroristických organizací je důvodem, proč setrvávají v nějaké násilné kampani a to dokonce relativně nezávisle na politických účincích, které vyvolávají. Teroristické organizace neoperují vždy jako jeden celek a ani v nich nelze vyloučit vnitřní pnutí. Členové se mohou seskupovat do jednotek, jejichž zájmy a postoje se ne vždy zcela shodují (což zase může ovlivňovat i strategický vývoj).

Historická zkušenost nás učí, že terorismus, alespoň ten s povstaleckou orientací, představuje strategii, na níž se již více než jedno století podílejí dva typy radikálních kolektivních hráčů: - některé menšiny, které se již předtím zúčastňovaly nějakého širšího a méně násilného politického nebo náboženského hnutí; - určité frakce organizací, které dříve praktikovaly politickou opozici.

Podle jedné vědecké definice je společenským hnutím jakýkoliv „kolektiv, který jedná s určitou kontinuitou při podpoře nebo odmítání změn ve společnosti, jejíž je součástí“. Musíme vzít v úvahu několik vlastností společenských hnutí.

Společenská hnutí vyjadřují konflikt ve společnosti (to znamená střet mezi několika kolektivy nebo společenskými institucemi); v něm je jejich původ. Osoby a skupiny, které se na těchto hnutích podílejí, vnímají samy sebe jako členy stejného kolektivu, která je pro všechny stejná. Tyto osoby krom toho sdílejí nějakou víru a základní motivace, které jsou často propojeny do jediné ideologie, jež dává smysl společným akcím. Ke splnění svých cílů, tedy společenské změně či naopak jejímu odmítání, rozvíjejí celou řadu aktivit neinstitucionální povahy, což znamená, že fungují na okraji existujícího společensko-politického systému a jeho reprezentativních institucí nebo proti nim.²³

I když společenská hnutí obvykle vznikají spontánně a zpočátku postrádají plánování a řád, mnohá z nich nakonec postupně nabývají charakteristiky formální organizace, končí jako „organizované jednotky“, protože tak mohou fungovat účinněji. Organizace je podle odborníků:

a) Sdružení jednotlivců a skupin, které se výslovně utvořilo pro dosažení určitých, jasně definovaných cílů.

²³ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 211. ISBN 978-80-200-1724-6.

b) Zřetelné rozdělení úloh a funkcí (rolí), vyžadující různé úrovně autority a zodpovědnosti od osob, které vykonávají každou z nich (rozdíly ve statutu).

c) Soubor formálních, zřetelně formulovaných pravidel, která umožňují koordinovat a kontrolovat aktivity každého člena organizace, přijímat rozhodnutí a komunikovat mezi sebou.

Vývoj směrem k organizačním celkům je téměř nezbytný u těch politických nebo náboženských hnutí, která se rozhodnou pro teroristické akce, protože ty s sebou nesou i jisté požadavky.²⁴

3.1.1 Organizační požadavky terorismu a jejich struktura

Provedení každé sebevražedné operace předchází několik přípravných úkolů, na nichž se podílí různý počet osob a vyžaduje značné množství prostředků a času. V principu je to tak, že nějaký vůdce nebo výbor musejí rozhodnout o počátku přípravy atentátu: tedy o naplánování všech podrobností. Jsou v tom zahrnuty aktivity tajných služeb nebo shromažďování informací o cíli akce. Je jasné, že dalšími dvěma nezbytnými povinnostmi jsou získání budoucího shaheed a technická a ideologická průprava na atentát. Někdo musí krom toho získat výbušninu, což často předpokládá cesty do jiných zemí, kde je možno ji koupit (nejčastěji jde o Egypt, někdy i o Írán); pak ji musí provézt do Palestiny (po moři neb přes podzemní tunely, které se budují právě s tímto cílem). Aby mohl sebevrah vstoupit na izraelské území, vybaví jej falešnou osobní dokumentací, která se také musí zhotovit nebo sehnat. A konečně je třeba dopravit sebevraha na místo atentátu.

Teroristická hnutí musejí formalizovat své vzorce jednání, aby zajistila uskutečnění všech úkolů. Tyto úkoly můžeme definovat jako řadu akcí, které umožňují uspokojit potřeby těch, kdo atentáty provádějí a zajistit materiální prostředky, jež úspěšné provedení vyžaduje.

Některé odhady naznačují, že na každého člena, který se podílí na operacích přímo v poli, musí mít organizace čtyři až šest osob, jež poskytují logistickou podporu. Lidé představují nejcennější prostředek v každém společenském hnutí či organizaci. Proto teroristé věnují značný čas propagaci, náboru nových členů a pomoci těm obyvatelům nebo kolektivům, z nichž pochází většina jejich členů a sympatizantů.

Struktura se používá pro určení způsobů, jakými organizace rozděluje, seskupuje a koordinuje úkoly, které jsou nezbytné pro dosažení jejích cílů. Struktura organizace

²⁴ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 212. ISBN 978-80-200-1724-6.

není spontánním výsledkem pouhé interakce mezi členy, nýbrž je promyšlená a vybudovaná konkrétním způsobem a snaží se vytvořit podmínky, které zaručí, že docílí stanovených organizačních cílů.

Strukturu různých organizací můžeme rozlišit podle úrovně specializace. Mnohé teroristické organizace, i když měly méně členů než jiná masová hnutí, dosáhly dostatečné úrovně specializace a utvořily oddělení se specifickou odpovědností: strategické řízení, zpravodajství, nábor a vzdělávání členů, provádění atentátů, komunikace a propaganda, financování, politické a ekonomické záležitosti, logistická podpora atd. Počet aktivních členů kolísá mezi několika desítkami a stovkami. Většina známých teroristických organizací nemá více než padesát členů. Jsou však jisté pochybnosti o způsobu, jakým se vypočítává velikost těchto skupin. Někdy se neberou v úvahu ti, kteří se podílejí pouze na úkolech spojených s materiální, informační a logistickou podporou nebo pracují jako spojky.

Teroristické organizace se odlišují i úrovněmi formálnosti. Úkoly, které provádějí členové se řídí jasnými pravidly, která mají všichni znát. Některé zákonitosti musejí respektovat skutečně všichni: jsou to normy platné v organizaci.

Velmi důležitou dimenzi organizační struktury představuje stupeň centralizace nebo decentralizace. Jde o to, jak organizace přijímá strategická rozhodnutí a kolik osob se na nich podílí. Centralizace je maximální v pyramidálních a vysoce hierarchizovaných strukturách.. Osoby v nejvyšším postavení „středních kádrů“ se věnují strategii a přijímají podstatná rozhodnutí. Komunikace v hierarchizovaných strukturách probíhá spíše shora dolů než naopak. Ti, kdo se ve struktuře nacházejí na nejnižších pozicích, nejsou v přímém styku s vůdci, od nichž dostávají pouze rozkazy a pokyny. Naopak, čím je organizace decentralizovanější, čím více členů se podílí na procesu přijímání rozhodnutí, tím menší jsou rozdíly v postavení a komunikace probíhá bez překážek všemi směry.²⁵

3.1.2 Proces vstupu do teroristické organizace

Většina teroristických organizací není aktivní déle než deset let. To, co tedy odlišuje nejdéle existující struktury, jako jsou IRA nebo ETA, je jejich větší schopnost mobilizovat celou řadu prostředků, především těch lidských; jde o nové členy, nahrazující ty, kteří jsou uvězněni, zemřeli z jakékoliv příčiny i ty, kteří z organizace odejdou.

²⁵ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 213. ISBN 978-80-200-1724-6.

Teroristické organizace, které nedisponují sociální základnou přívrženců, nemají budoucnost. Všeobecně to mají jednodušší hnutí, která jsou vytvořena jednotlivci z jedné, zřetelně definované komunity. Etnikum a náboženství jsou dvě kritéria, která mají největší přitažlivost v rámci kolektivního definování. Pokud společenský kolektiv, na něž je hnutí napojeno, je předmětem urážek a pokořování ze strany jiného kolektivu nebo institucí politické moci, máme zde další podpůrný prvek se silným potenciálem. V každém případě rozvoj více či méně oddané společenské základny vyžaduje vždy značné úsilí při získávání nových přívrženců a v propagaci.

Komunikační masové prostředky jsou dnes velmi účinným prostředkem pro získávání přívrženců. Již samotné zpravodajství o atentátech a o vznesených požadavcích může jistou část publika ovlivnit kladně vůči teroristům. Je docela možné, že mediální šíření bin Ládinových hrozeb a atentátů Al-Káidy vzbuzuje četné sympatie mezi již radikalizovanými muslimy na celém světě. Existují i jiní společensktí činitelé, kteří taktéž hrají svou roli v získávání nových členů. Náboroví pracovníci se často zúčastňují diskusí o otázkách mučednictví, pozorují při tom reakce studentů a tím získávají informace, které jim později umožní vybrat si kandidáty pro sebevražedné atentáty. Výklad ideologie určitého společenského hnutí a příklon k ní však ještě neznamená, že jsme ochotni do organizace vstoupit.

Oblasti, kam teroristické organizace směřují pro získávání nových přívrženců a členů, jsou obvykle mešity, továrny, školy, někdy i celé okrajové čtvrti. Univerzity byly velmi důležité v průběhu třetí teroristické vlny a poskytly džihádistickým organizacím značný počet členů. U radikálních islamistů především v Evropě dnes představují preferenční sektor pro nábor některé věznice.

Ideologické ztotožnění s teroristickou organizací a navázání kladných vztahů s jedním nebo několika jejími členy, ještě samy o sobě nezaručují vstup do ní. Ne všichni, kdo se chtějí stát součástí těchto organizací, toho dosáhnou, neboť ne všichni jsou přijati. Ne všechny organizace jsou stejně přísné, pokud jde o požadavky kladené na členství, ani se neřídí stejnými kritérii.²⁶

Teroristické organizace většinou odmítají kandidáty, kteří mají nějaký vztah ke státu nebo jiným nepřátelským institucím, ty, co mají nějaké fyzické nedostatky nebo jsou emočně nestálí, osoby nedostatečně oddané organizaci nebo věci, za níž se vede boj, nedisciplinované jedince, bez rodinných nebo přátelských vazeb k jiným členům organizace.

²⁶ SOULEIMANOV, E a kolektiv autorů, *Terorismus, válka proti státu*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 89. ISBN 80-86861-76-7.

Nový člen prochází obdobím přípravy, které je vlastně zkušební dobou.²⁷

3.2 Psychologie teroristického jednání

Podívat se na teroristické jednání z psychologického hlediska má jistě významnou logiku, neboť už z definice se psychologie zabývá lidským chováním. Nelze však říct, že jako vědecká disciplína poskytuje jediný nebo nutně nejlepší analytický rámec pro pochopení terorismu. Terorismus zahrnuje použití či hrozbu použití násilí jako prostředku k dosažení určitého efektu v politickém kontextu. Z psychologického hlediska je nosným znakem terorismu zjevné oddělení oběti násilí a obecného cíle násilí. Zatímco oběťmi jsou ve většině případů náhodní civilisté, kteří se dostanou do epicentra teroristického útoku, hlavními oponenty teroristických skupin jsou nejčastěji státy a jejich vlády a represivní orgány.

V debatách pokoušejících se o teoretickou reflexi terorismu dominují dva základní přístupy. Racionálně strategický a psychologický. Zastánci prvního přístupu se snaží vysvětlit teroristické jednání jako politickou strategii. Za tohoto předpokladu by teroristické činy odrážely určité logické procesy, které by mělo být možné objevit a vysvětlit. V rámci racionálně strategického pohledu přirozeně sklouzáváme z úvah v individuální rovině do analytické roviny celé organizace. Ta působí jako sjednotitel hodnot a preferencí, a přirozeně tedy také jako subjekt určující z velké planety možností strategii- v našem případě teroristický čin. Důležité je, že v rámci organizace dochází k definici preferencí, k jejichž dosažení je potom vybrána nejvhodnější strategie.

Z této perspektivy znamená teroristický extremismus určitou teoretickou výzvu pro racionální přístup k válce značně rozvinutý v konfliktní teorii. Pokus o rozšíření tohoto rámce na oblast teroristického jednání však podle některých teoretiků naráží na takzvaný problém černých pasažérů. Tento termín se týká roviny individuální participace a naráží na fakt, že zatímco například etnických bojů se určitým způsobem účastní v zásadě všichni stoupenci, teroristická kampaň je provedena většinou pouze několika členy teroristické skupiny, přestože z jejího případného pozitivního výsledku profitují všichni, kdo sdílejí cíle dané organizace. Racionální přístup má problém vysvětlit, proč by se za takové situace racionální stoupenec dané myšlenky měl stát vzhledem k značným rizikům a ceně přímo teroristou, když mu i případná pasivita přináší prospěch.

²⁷ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 242. ISBN 978-80-200-1724-6.

Psychologizující teorie se snaží vysvětlit teroristické násilí z mnoha nejrůznějších perspektiv. Jednou z nejběžnějších je přístup založený na základě psychologických sil, které teroristy ke spáchání násilných činů vedou.

Ve vztahu k použití násilí zná psychologie čtyři mechanismy, pomocí kterých se teroristické skupiny pokouší uchránit a izolovat od lidských důsledků svých teroristických činů. Prvním způsobem morálního ospravedlnění je technika imaginativní projekce teroristů do pozice zachránců všech stoupců před „velkým zlem“. Druhou možností je zbavování se odpovědnosti jejím přenesením na vůdčí či jiné členy skupiny nebo obviněním svých oponentů z obdobného činu. Třetí způsob spočívá v minimalizaci skutečného utrpení obětí či určitém odtažení pachatelů od konkrétního utrpení, například za pomoci časovaných náloží. Jako poslední strategii morálního oproštění se od důsledků svých činů je pak možné uvést příklady odlidštění nebo odosobnění obětí či v případě náboženského fundamentalismu jejich ateizací.²⁸

3.2.1 Obecné psychologizující hypotézy teroristického chování

Jak vyjádřil Clark McCauley, „nikdo se jednoho rána neprobudí a nerozhodne se, že dnes je ten pravý den stát se teroristou“.²⁹ Stejně tak ale můžeme přijmout tvrzení, že teroristou se člověk stává, nikoli rodí. V literatuře zabývající se psychologií terorismu se objevují tři hypotézy o původu teroristického jednání.

Hypotéza frustrace-agrese (HFA)

Podle této hypotézy každá frustrace vede k nějaké formě agrese a stejně tak každý agresivní čin je výsledkem určité předchozí frustrace. HFA můžeme popsat jako reakci na frustraci či překážku v dosažení určitého cíle. Reakce na podobné odpírání se může vyvinout v konfliktní situaci, stejně tak jako může být agresivní – defenzivní či v podstatě žádná. HFA je jen omezeným analytickým nástrojem pro pokusy vysvětlit terorismus, ať už na individuálním nebo kolektivním základě. Jistá oblíbenost HFA pravděpodobně pramení z její jednoduchosti a průzračnosti. Nabízí však jen velmi obecné a nedokonalé vysvětlení.

²⁸ SOULEIMANOV, E a kolektiv autorů, *Terorismus, válka proti státu*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 89. ISBN 80-86861-76-7.

²⁹ MCCAULEY, R, *The Psychology of Terrorism*, Social Science Research Council, September 11, s. 3.

Hypotéza narcisistického hněvu (HNN)

O HNN lze říci, že vychází z určitého širšího konceptu, podle kterého jsou teroristé často duševně narušení. HNN specificky odkazuje na poruchy raného stadia vývoje osobnosti, ve kterém z nejrůznějších důvodů nedošlo k neutralizujícímu střetu „vlastního já“ s okolní realitou. Výsledkem této chybějící zpětné vazby je pak zmohtnělé ego, které vede často k sociopatickému, arogantnímu a bezohlednému chování. Stejně tak však může dojít k pádu zidealizovaného rodičovského ega, což v důsledku předchozího nedostatečného přirozeného střetu s realitou může vést k bezvýhodnému defetismu. Ten pak může vyvolat přirozenou zuřivou touhu zničit zdroj narcistického zranění.

Tato hypotéza má značnou relevanci i dnes. Narcisismus může být chápán jako regulativní nástroj umožňující vnitřní obranu proti napadení.

Hypotéza negativní identity (HNI)

Z hlediska této teorie je rozvoj dítěte charakterizován sérií krizí, jejichž úspěšné překonání vede dětskou osobnost k všeobecné integraci. Pokud však v tomto procesu dojde k určitým selháním, mohou se u takového jedince v budoucnu vyskytnout psychologické problémy. Hypotéza HNI představuje situaci, kdy u libovolného jedince z nejrůznějších důvodů dojde k odmítnutí rolí a norem, které mu byly vštěpovány rodinou, určitou komunitou či společností, a následnému vytvoření tzv. negativní identity. Důležitou charakteristikou je však, že toto odmítnutí je povětšinou vědomě předstírané a navíc obsahuje prvek pomsty. Tento koncept byl ukotven v rámci studia politického terorismu jako předpoklad, že politický terorista vědomě předstírá negativní identitu. Potencionální teroristé tak sáhnou k teroristickému činu v důsledku pocitů vzteku a bezradnosti vycházející z nedostatku alternativ.

V průběhu formování identity a hledání jejího smyslu mají jedinci také potřebu najít důvěru v něco či někoho mimo vlastní nitro. Strážcem identity se tak může stát i radikální ideologie, která uspokojí potřebu této věrnosti.³⁰

³⁰ SOULEIMANOV, E a kolektiv autorů, *Terorismus, válka proti státu*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 89. ISBN 80-86861-76-7.

3.2.2 Individuální psychologie teroristy

Společnost, kterou stále více stmeluje mediální interpretace událostí a zároveň odcizuje její jednotlivé členy tak, že se častěji stávají vyhraněnými individualitami, nastoluje „problém lidské identity“.³¹

Novodobé výzkumy teroristického chování založené na empirickém zkoumání se naopak shodují na tom, že terorismus povětšinou není výsledkem psychopatologických poruch. I když lze namítnout, že vzorek chycených a zkoumaných členů teroristických organizací je příliš malý, je třeba na druhou stranu zdůraznit až vzácnou shodu mezi odborníky, kteří se výzkumem teroristického chování zabývají. Pozoruhodnou společnou charakteristikou teroristů je jejich normálnost. Na psychologii terorismu nelze pohlížet zcela nezávisle na politických, historických, sociálních či třeba náhodných faktorech.

Moderní psychologické a psychiatrické výzkumy přinesly poměrně přesvědčivá zjištění, že za většinou teroristických činů nestojí choromyslný šílenec, jehož chování je podmíněno vrozenou či v mládí vypěstovanou duševní chorobou. Je tomu spíše naopak, což poměrně logicky odráží fakt, že především organizovaný terorismus využívající nejrůznějších moderních technologií vytváří poměrně značné požadavky na jednotlivé členy skupiny. Na druhou stranu je v této souvislosti třeba zdůraznit, že i když mentální ne(zdraví) není zjevně vhodným hlediskem ke konceptualizaci fenoménu terorismu, je při analýzách jistě důležité počítat s vlivem, který může na teroristovo mentální zdraví mít členství v přísně organizované a uzavřené skupině.

V již zmiňovaném výzkumu bylo sesbíráno na 400 biografií teroristů, nejčastěji islamistických bojovníků, kteří povětšinou zasvětili svůj život džihádu a boji v rámci Al-Káidy proti nenáviděnému vzdálenému nepříteli (USA) po skončení sovětsko-afghánské války. Marc Sageman začal jednotlivá data sbírat v reakci na události 11. září, přičemž chtěl své informace porovnat s běžnou představou o původu a příčinách teroristického jednání. Podle těchto představ jsou nejčastějšími příčinami terorismu bída, neúplná rodina či špatné rodinné podmínky, ignorace, nedospělost, neexistence rodinné či pracovní odpovědnosti nebo určitá slabomyslnost vedoucí k relativně snadnému vymývání mozků.

Výsledky výzkumu těmto představám spíše odporují. Tři čtvrtiny lidí z vzorku pocházely z vyšší či střední společenské třídy. Přes 90% pak vyrůstalo ve fungujících rodinách a zhruba dvě třetiny měly vyšší vzdělání, což je velmi mnoho především

³¹ ZEMAN, J, *Terorismus, historicko-psychologická studie*, 1. vyd. Praha : TRITON, s.r.o., 2002, s. 81. ISBN 80-7254-305-9.

v porovnání s běžnou 5% až 6% úrovní běžnou ve třetím světě. Jednalo se v mnoha ohledech o ty nejlepší a nejbystřejší z daných společností.

Průměrný věk, kdy se připojili k džihádu, je 26 let, což poněkud narušuje běžnou představu o verbování nevypělých dětí. Většina z nich už v této době pracovala a využívala své nejčastěji přírodovědné a technické vzdělání. Jen pro zajímavost, například Bin Ládin je stavební inženýr, Zawahirí je studovaný fyzik, Muhamed Atta byl architekt.

Seznam také obsahuje mnoho těch, kteří vyměnili svou vědeckou kariéru za kariéru teroristy. Většina těchto teroristů také mluví třemi a více cizími jazyky. Kromě existence pracovní odpovědnosti měla většina přítomných na seznamu (73%) vlastní rodinu a drtivá většina vlastní potomky.

V době, kdy se rozhodli zasvětit svůj život džihádu, povětšinou nebyli příliš nábožensky orientovaní. Jejich religiozita zásadně vzrostla až po vstupu do bojového hnutí.

Přestože studie neprokazují, že by nějaký specifický psychologický typ či specifická osobnost zakládaly zřejmý duševní teroristický profil, některé analýzy životopisů, interview či soudních přelíčení naznačují, že určité charakteristické osobnostní rysy a tendence se u teroristů vyskytují nepoměrně častěji. Odborníci je shrnují jako akční, agresivní tendence osobností stále vyhledávajících vzrušení a podněty k činům. Poměrně často se pak u teroristů vyskytuje využití psychologických mechanismů, jako jsou štěpení a externalizace, které jsou běžné u jednotlivců s narcisistickými sklony či poruchami osobnosti.³²

3.3 Vývoj terorismu

Každá teroristická kampaň má svůj začátek a svůj konec a mezi oběma okamžiky probíhají různé procesy vývoje nebo změn. Každé kolektivní násilí je důsledkem eskalace předcházejícího sociálního konfliktu, který má svůj původ v určitých objektivních společenských podmínkách nebo v jistých ideologiích. Protože samotné násilí má různé stupně, agresivita ze strany protagonistů nějakého konfliktu může pokračovat i poté, co odstoupili od mírumilovnějších forem. Jakmile přestoupí určitý bod, konflikt se stupňuje, pokud jde o úroveň násilí. Postupem času se tak mnohé války stávají ještě ničivějšími a krvavějšími a totéž se často děje i v terorismu.

³² SOULEIMANOV, E a kolektiv autorů, *Terorismus, válka proti státu*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 102. ISBN 80-86861-76-7.

Atentáty, jimiž začínají mnohé teroristické kampaně, jsou selektivní a znamenají pouze omezené násilí. Útoky nejsou časté a zpočátku míří proti fyzickým cílům a ne proti osobám, někdy dokonce organizátoři atentát oznámí ještě před jeho uskutečněním, aby zabránili ztrátám na životech. Ponecháme-li stranou případy náboženského terorismu, které jsou od samého počátku smrtonosnější, prvními mrtvými v teroristických kampaních jsou obvykle veřejní představitelé: členové vlády, bezpečnostních sil a obrany státu, političtí vůdci apod. Všechna počáteční omezení mohou mít strategický smysl, neboť posilují obraz teroristy jako pouhého rebelanta proti vládnoucí moci. Je však obvyklé, že časem jsou cíle atentátů krutější a všeobecnější. Často vyšší počet mrtvých a větší šíře záběru násilností vycházejí ze strategických důvodů. Aby teroristické aktivity zakalovaly, potřebují příležitosti a nástroje, které to umožní. Nárůst násilí je mnohem pravděpodobnější tehdy, kdy mají teroristé k dispozici více ekonomických prostředků, zbraní, bojovníků a spolupracovníků, kdy se dále těší větší svobodě pohybu. (Naopak, jakmile se organizace dostane do fáze úpadku, protože přišla o velkou část svých ekonomických prostředků, zbraní i lidského potenciálu, a když je vystavena mimořádnému vojenskému a nebo policejnímu tlaku lze očekávat, že úroveň násilí značně poklesne.) Prodloužení teroristické kampaně může změnit strategický kontext a vyžádá si zvýšení počtu obětí nebo intenzity atentátů. Časem se mění bezpečnostní opatření a tak se objevují nové a nové potíže v realizaci útoků na veřejné osobnosti. Veřejnost si krom toho může zvyknout na to, že atentáty proti těmto osobám představují něco relativně „normálního“, že jsou součástí rizik spojených s cíli. Podobný proces asimilace nakonec snižuje společenský a psychologický dopad atentátů a vynucuje si změnu strategie: oblíbeným terčem teroristů se pak stává civilní obyvatelstvo.

I v teroristických organizacích existuje vnitřní napětí a někdy dokonce soupeří s jinými organizacemi, které mají stejnou nebo podobnou ideologii. I tyto okolnosti podporují procesy radikalizace.

Faktory, které vyvolávají vnitřní konflikty v teroristických organizacích, mohou být neshody o prioritních cílech a o strategii, ideologické rozdíly nebo dokonce osobní rivalita mezi dvěma nebo více vůdci. Konflikty se mohou vyvíjet několika směry a jeden z nich může dokonce vyústit v ukončení teroristických aktivit. Jiné formy zase postupují k rostoucímu násilí.³³

³³ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 269. ISBN 978-80-200-1724-6.

4 Logika náboženského násilí

Usáma bin Ládín na jedné z vůbec prvních videonahrávek, jež po 11. září 2001 doručil k dalšímu šíření televizní stanici al-Džazíra, chválí Boha a prohlašuje, že to z Jeho vůle došlo ke zhroucení věží Světového obchodního střediska. Jeho poznámka svou zbožností připomíná vyjádření jednoho plachého palestinského mladíka, který se vesele šklebí do videokamery a den před tím, než se z něj při plnění sebevražedné mise naplánované hnutím Hamás stane mučedník, tvrdí, že „to dělá pro Alláha“. V obou případech stojíme před projevem jednoho ze zvláštních rysů, který současní pachatelé náboženských teologických útoků obvykle vykazují: neváhají dopustit se prakticky čehokoli, jen když jsou přesvědčeni, že k tomu mají božské pověření, případně že se myšlenka na jejich čin zrodila v mysli Boží. Náboženství ani na počátku nového milénia nepřestává vznášet nárok na to hrát ve veřejném životě význačnou úlohu a někdy tak činí násilným způsobem.³⁴

Žádný terorismus není tak smrtící jako náboženský. Teroristické atentáty provedené islámskými hnutími v letech 19980 až 2003 způsobily smrt více než 10 000 osob na světě. Násilí bylo skutečně součástí náboženského života ve všech dobách, i když někdy více než jindy, a náboženství je často spojováno s nejvyšší úrovní krutosti, jíž je schopna lidská bytost.

Náboženství často poskytuje mravy a symboly, které umožňují prolévat krev a dopouštět se nejhroznějších aktů terorismu. Na násilné ideje a obrazy nemá přitom žádné náboženství monopol. Ve skutečnosti každé z velikých náboženství – křesťanství, judaismus, islám, hinduismus, sionismus a buddhismus - už někdy posloužilo jako pramen, z něhož násilníci čerpali. Asi tedy není spravedlivé prohlásit o Usámovi bin Ládínovi, že je to muslimský terorista, případně označit Timothyho McVeighe za teroristu křesťanského – jako by se z těchto dvou mužů stali násilníci v důsledku jejich islámského nebo kvazikřesťanského přesvědčení. Skutečnost, že náboženství v jejich zázemí vystupuje, a totéž se dá říci o různých pachatelích mnoha dalších aktů veřejného násilí, ovšem naznačuje, že všechna náboženství jsou ve své podstatě revoluční. Dokáží poskytovat ideologické zdroje alternativního pohledu na veřejný řád.

Předsvědčení, že existuje jakési mezinárodní politické spiknutí a ustavuje se utlačovatelský „nový světový řád“, už otevřeně vyjádřil Usáma bin Ládín, představitel sekty Óm šinrikjó i příslušníci křesťanských milicí.

³⁴ JUERGENSMEYER, M, *Teror v mysli boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 273. ISBN 978-80-7325-109-3.

Aktivisté, jako je bin Ládín, by se dali označit za antiglobalistické partyzány. Dokonce i různé místní etnonacionalistické boje, k jakým dochází například v Kašmíru, vypukly dílem v důsledku poklesu důvěry v politiku a politiky západního stylu. Éra globalizace a postmoderny vytváří kontext, v němž je autorita podryvána a uvolňují se místní síly. Globalizace však není jedinou příčinou náboženského násilí. Může však být jedním z důvodů, proč právě v současnosti dochází k tolika případům náboženského násilí na tolika rozmanitých místech po celém světě.³⁵

Většina lidí je přesvědčena, že náboženství má být přece zdrojem klidu a pokoje – nikoli hrůzy. Přesto však náboženství lidem, kteří se takových věcí dopouštějí, často poskytuje nejen ideologii, ale i motivaci a organizační strukturu. Je jistě pravda, že některé teroristické činy páchají i veřejní představitelé, kteří tak užívají jakéhosi „státního terorismu“ s cílem podrobit si obyvatelstvo. Avšak terorismus bývá častěji spojován s násilím, jehož se dopouštějí znevýhodněné skupiny zoufale usilující vydobýt si alespoň minimální moc a vliv.

Častěji však teroristické skupiny motivuje náboženství, jež někdy vystupuje ve spojení s jinými faktory, jindy jako prvotní inspirace. Obecně se usuzuje, že v posledních desetiletích dvacátého století došlo k vzestupu náboženského násilí po celém světě, a lidé, kteří o takových záležitostech vedou záznamy, to potvrzují.

V dějinách náboženských tradic – od biblických válek až po křížácká dobrodružství a akty mučednictví – nepřestávalo násilí nikdy číhat kdesi ve stínu opodál. Zbarvovalo temnější a mysterióznější náboženské symboly. Obrazy smrti nikdy nebyly příliš vzdáleny samé povaze moci, jíž náboženství čeří lidskou představivost. Jedna ze stále se vracejících otázek, kterou si kladli velcí badatelé zabývající se náboženstvím, zní: Proč je tomu tak? Proč se zdá, jako by náboženství potřebovalo násilí a násilí potřebovalo náboženství? Proč přijímají někteří věřící s takovou jistotou představu, že ničení je věcí božského pověření?

Tyto otázky získaly v posledních letech zvláštní naléhavost, protože náboženské násilí se znovu objevilo na scéně, nežádka ve formě vykalkulované s cílem vyvolat masové zděšení. Současné násilné akty bývají navíc často ospravedlňovány historickými precedenty z násilné minulosti náboženství. Vzдор tomu jsou ovšem síly,

³⁵ IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009, s. 77. ISBN 978-80-200-1724-6.

jejichž společné působení má za následek náboženské násilí, specifické pro každý konkrétní historický okamžik.³⁶

4.1 Nejpočetnější světová náboženství

Nejpočetnější světová náboženství (uvedeno v milionech):

křesťané.....	1900
<i>katolíci</i>	1100
<i>protestanti</i>	600
<i>pravoslavní</i>	200
muslimové.....	1200
hinduisté.....	850
buddhisté.....	380
agnostici a ateisté.....	1500 ³⁷

4.2 Al-Káida a její historie

V této Bakalářské práci bych se chtěla zaměřit hlavně na tuto teroristickou organizaci, jelikož je v současné době nejvíce medializovaná.

Al-Káida (arab. „Základna“) je v současnosti nejvíce sofistikovanou teroristickou organizací. Její ideologie vychází z radikálního islamismu a stoupenci pocházejí hlavně z řad sunnitských muslimů. Za jejího vůdce je označován radikál saúdského původu Usáma Bin Ládín. Za své hlavní nepřátele považuje Al-Káida Západ, nejvíce pak USA, Izrael a jejich spojence. Dalším cílem Al-Káidy je obnovení muslimského chalífátu a islámské teokracie.

Počátky Al-Káidy lze vystopovat v období po sovětské invazi do Afghánistánu (po prosinci 1979), kdy v Afghánistánu vznikly velké skupiny mudžahidínů, kteří začali bojovat proti Rusům a jejich afghánským spojencům. Ti byli v rámci antikomunismu finančně a materiálně podporováni jak USA, tak některými státy a finančními magnáty arabského světa. Po sovětském odchodu z Afghánistánu a skončení studené války ztratily USA o mudžahidíny zájem. Některé skupiny mudžahidánů tak mohly přestat skrývat svůj antiamerikanismus a zaměřily svou radikální interpretaci džihádu proti bývalému hlavnímu sponzorovi. Do čela jedné z těchto skupin mudžahidínů se postavil

³⁶ JUERGENSMEYER, M, *Teror v myslí boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 25. ISBN 978-80-7325-109-3.

³⁷ MÜLLER, Z, *Svaté války a civilizační tolerance*, 1. vyd. Praha : Academia, 2005, s. 20. ISBN 80-200-1355-5.

Usáma Bin Ládin. Ten se navíc dostal do konfliktu se saúdským režimem, protože jej tvrdě kritizoval za spolupráci s Američany.

V roce 1991 byl Bin Ládin ze Saúdské Arábie vyhoštěn. Přesunul se do Súdánu, kde vybudoval výcvikový tábor pro trénink islamistických radikálů. Po americkém nátlaku na súdánskou vládu byl v roce 1996 Bin Ládin donucen se svými stoupenci Súdán opustit. Přesunul se zpět do Afghánistánu, kde uzavřel spojení s hnutím Tálibán.

V pojetí Bin Ládina a některých jeho spojenců se měla stát z Afgánistánu základna radikálního islamismu, který se měl odtud šířit do okolních zemí a muslimského světa. V Afghánistánu také došlo 23. února 1998 ke spojení Bin Ládinových militantů s radikálně islamistickými skupinami z Egypta, Pákistánu, Bangladéše, Saúdské Arábie a dalších zemí. Byla vytvořena skupina, která se nazývala Světová islámská fronta proti křižákům a židům, později přejmenovaná na Al-Káida.³⁸

I před tímto datem měla Bin Ládinova skupina na svědomí řadu teroristických útoků. Mezi ty nejznámější patřil nezdařený útok na Světové obchodní centrum (1993) a útok na americké ambasády (1998).

V říjnu 2000 podnikla skupina s vazbou na Al-Káidu útok na americký torpédoborec Cole, kotvící v Adenu. Nejznámějším teroristickým aktem Al-Káidy se však staly útoky z 11. září 2001. Po nich zahájil americký prezident G. W. Bush tzv. „válku proti teroru“. Jedním z jejích hlavních cílů se stalo zničení Al-Káidy. Na hlavu Bin Ládina a dalších radikálů byly vypsány vysoké odměny. USA zahájily protiteroristické operace v Afghánistánu, kde přispěly k pádu režimu Tálibánu a střetly se v těžkých bojích s Bin Ládinovými ozbrojenci u horského pevnostního komplexu Tora Bora. Bin Ládinovi se ale podařilo uprchnout.

V roce 2003 začala vojenská invaze do Iráku Saddáma Husajna. Jedním z hlavních amerických argumentů pro invazi byla domnělá (a později neprokázaná) spolupráce Husajna s Al-Káidou. Američanům se sice podařilo zlikvidovat několik důležitých radikálů Al-Káidy, ti nejhledanější (hlavně Bin Ládin a Ammán az-Zawáhiri) však stále unikají.

Al-Káida zorganizovala řadu teroristických úderů i po 11. září 2001, avšak žádný z nich nedosáhl intenzity zničení WTC. Mezi nejznámější útoky Al-Káidy po 11. září 2001 bývají řazeny útoky na ostrově Bali (2002,2005), útoky v Rijádu

³⁸ ČEJKA, M, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007, s. 101. ISBN 978-80-87029-19-0.

(2003), útoky v Madridu (2004), útoky na hotely v Ammánu (2005), útoky v Londýně (2005), útoky v Šam aš-Šajchu (2005), útoky v Alžírsku (2007) a další.

Podrobnosti o organizační struktuře Al-Káidy nejsou příliš známy. Na rozdíl od dřívějších teroristických skupin, které měly do značné míry pevnou hierarchickou strukturu, je Al-Káida novou generací teroristických organizací s volnou horizontální a decentralizovanou strukturou. Může tedy operovat na různých kontinentech relativně nezávisle. Její jednotlivé buňky a frakce mají značnou míru autonomie i vlastní financování (často zločinného původu, např. z prodeje drog).

Kontakt s ostatními buňkami je jen velmi volný a jen tehdy, pokud je to považováno za nutné. Někdy se o Al-Káidě mluví více jako o ideji a symbolu, než jako o velké organizaci. Případně je považována za zastřešující organizaci, za teroristickou síť či za volné sdružení různých radikálně islamistických organizací (např. v severní Africe v současnosti působí skupina, která si říká Al-Káida v islámském Maghrebu, což je nový název pro Salafistické skupiny pro kázání a boj – GSPC). Silné vazby na AL-Káidu mají dále skupiny: Džamá'at Islámíja (jihovýchodní Asie), Marocká islámská bojová skupina, Adensko-Abjanská armáda islámu a další. Tyto organizace však více než vzájemná organizační struktura pojí s Al-Káidou hlavně ideály, cíle a metody. Al-Káida se nachází na seznamu teroristických organizací USA.³⁹

4.3 Al-Káida v současnosti

Dosud se nepodařilo ani dopadnout domnělého strůjce atentátů a hlavu Al-Káidy Usámu bin Ládina. Za informace vedoucí k jeho dopadení byla vypsána odměna 50 miliónů dolarů. Přesto dosud nebyl oficiálně z ničeho obviněn.

Soudí se, že se skrývá v těžko přístupném horském terénu na hranicích Afghánistánu a Pákistánu. Čas od času se prostřednictvím katarské televize Al-Džazíra objeví zvukový nebo obrazový záznam, v němž se bin Ládin nebo častěji Ajmán al-avahrí vyjadřují ke světovému dění. Jejich autenticita ale bývá obzvlášť v bin Ládinově případě nejasná.

Zdá se však, že „obchodní značka“ Al-Káida už dávno není v jeho rukou. Pod tímto označením působí různé teroristické a povstalecké skupiny v bouřlivých oblastech světa. V Pákistánu jsou bojovníci Al-Káidy angažováni hlavně v konfliktech

³⁹ ČEJKA, M, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007, s. 104. ISBN 978-80-87029-19-0.

v Kašmíru. V Iráku se Al-Káida připojila k sunnitským povstalcům, které vedl Abú Músab al-Zarkáví.

V poslední době pak vyvíjejí činnost agenti Al-Káidy v Somálsku, kde úzce spolupracují s organizací Šaháb na rekrutování mladých lidí, které doslova exportují k sebevražedným útokům proti Američanům na afghánsko-pákistánské hranici.

Na síle také nabývá Al-Káida v Jemenu, kde využívá napjatou hospodářskou a demografickou situaci země. V roce 2009 podniklo jemenské křídlo první pokus o atentát na člena saúdské královské rodiny po několika desetiletích. V reakci na rostoucí aktivity Al-Káidy v Jemenu požádal americký prezident Barack Obama svůj jemenský protějšek Alího Abdulláha Sáliha, aby spolupracoval s USA v boji proti teroristům. Američané se obávají, že kvůli vojenskému vytížení v Iráku a Afghánistánu nebudou mít kapacity na konfrontaci s Al-Káidou v Jemenu a Somálsku, odkud by v budoucnu mohly pramenit další problémy.⁴⁰

„Nařízení zabíjet Američany a jejich spojence - civilisty i vojáky - je individuální povinnost každého muslima v kterékoli zemi, kde je možné to provést, za účelem osvobození mešity Al-Aksá (v Jeruzalémě) a Svaté mešity (v Mekce) ze svých sevření a za účelem vyhnání jejich armád ze zemí islámu, budou poraženy a neschopny ohrozit žádného muslima. Toto je v souladu se slovy všemohoucího Alláha ‘a pospolu bojujte s pohany, jako oni pospolu bojují s vámi’, ‘bojujte s nimi, dokud nezmizí všechno pobouření a útlak a nezavládne spravedlnost a víra v Alláha’.“⁴¹

4.4 Al-Káida a globální džihád(ismus)

Válka proti terorismu pasovala Al-Káidu do role vlajkové lodě globálního džihádu. Ani čtyři roky od intervence v Afghánistánu se Spojeným státům a jejich spojencům nepodařilo paralyzovat aktivity četných hnutí, organizací a jednotlivců, kteří se hlásí k zastřešující ideologii globálního džihádu a své teroristické akce provádí ve spolupráci, pod vedením nebo jménem Al-Káidy.

Al-Káida není ucelenou teroristickou organizací či sítí a v této neorganizovanosti spočívá její síla. Samotní radikální islamisté chápou Al-Káidu

⁴⁰ ČEJKA, M, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007, s. 104. ISBN 978-80-87029-19-0.

⁴¹ Cit. z fatvy bin Ládina, al-Zavahrího a dalších islámských lídrů. Dostupné na WWW: <<http://novinky.cz/Al-Káida>>.

především jako ideologickou vizi a metodiku činnosti. Zůstává výzvou jak z hlediska bezpečnostního, tak konceptuálního.

Mnoho z nejničivějších teroristických útoků posledních let včetně většiny sebevražedných atentátů bylo provedeno či reklamováno ve jménu islámu. Kult mučedníka (šáhíd) a teroristy-sebevraha našel své místo v kolektivní psyché stoupenců Al-Káidy a začal být uplatňován i v regionech, kde by ještě před deseti lety byl naprosto nepřijatelný, například v Iráku, Afghánistánu a Kašmíru. Al-Káida je prvním teroristickým seskupením, jehož jménem byly provedeny sebevražedné teroristické útoky na zemi (útoky na ambasády USA v Nairobi a Dar es-Salam v roce 1998), na moři (proti křižníku USS Cole, Jemen 2000) a ve vzduchu (New York a Washington, D. C., 11. září 2001). Terorismus samozřejmě nelze banálně připsat na vrub učení islámu jako celku. Tolik zmiňovaný „islámský terorismus“ je pojem zavádějící. Ačkoliv nelze pominout ideologické podhoubí, které teroristům poskytují radikální islamistické ideologie, analýza současného islamistického terorismu nesmí opomíjet ani faktory spjaté s historickým vývojem zemí třetího světa.

Síla a podoba Al-Káidy vychází z ideologie globálního džihádu. Globální džihád vznikl přenesením kultury džihádu v Afghánistánu do bojišť proti bezvěreckým a odpadlickým režimům v muslimských zemích a jejich spojencům. Globální rozměr džihádismu byl stvrzen vyhlášením globální války proti terorismu po atentátech z 11. září 2001. Průběžně s genezí ideologie a taktiky se měnila také organizační struktura Al-Káidy. Bin Ladinova síť prošla vývojovými stádii od guerillové organizace s pyramidální organizační strukturou až k volné a rozvrstvené struktuře s občasnou teritoriální přítomností. Ideologická vize globálního džihádu dnes nahrazuje teritoriální základnu Al-Káidy a zajišťuje kontinuitu deterritorializované organizační sítě skrze dočasnou a nepravidelnou spolupráci s nezávislými teroristickými organizacemi či buňkami a jednotlivci na různých místech planety. Globální džihád přežívá především jako symbolický „mediální obraz“. Dnešní Al-Káida je více kolektivní ideologickou vizí než ustálenou organizační strukturou, flexibilní finanční základnou a sofistikovanou mediální strategií.⁴²

⁴² SOULEIMANOV, E a kolektiv autorů, *Terorismus, válka proti státu*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 269. ISBN 80-86861-76-7.

4.5 Náboženství a politika

Jedním z důvodů, proč je tak snadné označit vládu za nepřítele náboženství je fakt, že do jisté míry vláda nepřítelem náboženství skutečně je. Sekulární stát už svou povahou odporuje představě, že by náboženství mělo hrát nějakou roli ve veřejném životě. Už od doby, kdy se v osmnáctém století jako důsledek politických hodnot evropského osvícenství rozšířil moderní sekulární nacionalismus, zaujímá stát charakteristicky protináboženská nebo alespoň antiklerikální stanoviska.

Jak všechn ten chaos a krveprolití skončí? Když Spojené státy odpověděly na útoky proti svým velvyslanectvím v Africe, které údajně zorganizovali muslimští teroristé, tehdejší ministryně zahraničí Spojených států Madeleine Albrightová prohlásila, že Amerika s náboženskými teroristy vede válku. Jak uvedla, jde o „dlouhodobý zápas“, a jak ještě dodala, „naneštěstí, tohle je válka budoucnosti“.

Válka s náboženským terorismem je z hlediska armádních a diplomatických vedoucích představitelů svého druhu globální partyzánskou válkou. Ukázalo se nesnadným bojovat v ní zbraněmi vyvinutými pro konvenční a technologické válčení, avšak armádní důstojníci přesto tvrdí, že je možné v ní zvítězit. Nemálo politických představitelů je charakterizuje jako válku, v níž zvítězit je zkrátka nezbytné – nejen proto, abychom se pomstili za barbarské útoky, jako bylo například zničení newyorského Světového obchodního střediska, ale i z toho důvodu, aby vůbec přežila civilizace, jak ji moderní Západ pojímá. Z hlediska náboženských aktivistů typu Usámy bin Ládina se náboženský terorismus chápe jako jedna ze stránek kosmické války, v níž vítězství nemusí být dosaženo v době trvání běžných dějin, ale přesto panuje přesvědčení, že strana náboženství nakonec bude triumfovat. V každém případě si tito lidé nedokáží představit, že by mohli být poraženi.

Jak může skončit taková, podle všeho absolutní válka, v níž ani jedna ze stran nikdy nebude ochotna ustoupit?⁴³

Jedním možným mírovým scénářem je oslabení absolutismu boje, který aktivisté podle svého přesvědčení vedou. Je třeba odstranit z politiky náboženský aspekt a vrátit ho do sféry mravní a metafyzické. Dokud si obrazy duchovního válčení v myslí náboženských aktivistů uchovají sílu a nepřestanou bezprostředně souviset se zápolením v sociálním světě, který je obklopuje, scénáře jako dosažení snadného vítězství nad náboženskými aktivisty, jejich zastrašení a podrobení a uzavření kompromisu, zůstanou i přinejlepším dosti problematické. Na druhé straně existují rovněž případy,

⁴³ JUERGENSMEYER, M, *Teror v myslí boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 272. ISBN 978-80-7325-109-3.

kdy se náboženská politika v minulosti těšila značné přesvědčivosti, ale podařilo se dosáhnout proměny samotné představy kosmické války. Nutné přitom je, aby postupně převládlo umírněnější chápání obrazu náboženského válčení, takové, v němž už politická a sociální konfrontace nebude hrát hlavní roli.

Jen málokterý radikál bývá ochoten vrátit se zpět do doby, kdy ještě veřejný svět řídily sekulární autority a náboženství zůstávalo bezpečně za zdmi kostelů, mešit, chrámů a synagog. Většina náboženských aktivistů má naopak sklon považovat společenské projevy kosmického zápasu za nejdůležitější část své víry a sní o tom, že náboženství bude opět postaveno do samého středu veřejného života, kam podle jejich přesvědčení právem patří.⁴⁴

Na přelomu dvacátého a jedenadvacátého století však vzdor tomu v mnoha islámských zemích dochází k určitým projevům odporu vůči politizovanému náboženství. Íránští studenti v roce 1999 demonstrovali na podporu veřejných osobností, jako je například umírněný teolog Abdolkarím Sorúš, který dovozuje, že interpretace náboženství jsou jen relativní a v průběhu času se mohou měnit. Tento myslitel rozlišuje mezi náboženstvím a ideologií a prohlašuje, že muslimští duchovní nemají v politice co pohledávat. Tím, co předkládá Sorúš a jemu podobní islámští myslitelé, není nutně umírněný islám, nýbrž spíše islám obrozený – muslimská zbožnost dostatečně plná života a symbolicky bohatá na to, aby plnila funkci, o níž tvrdí, že by ji náboženství plnit mělo: odvádět násilí stranou prostřednictvím jeho rituálního ztvárnění.

Sorúšova představa islámu navíc umožňuje náboženství hrát i veřejnou roli, byť nikoli takovou, kdy by společnost ovládalo. Podobně jako sociálně odpovědní protestanti připisuje také Sorúš ve veřejné oblasti náboženství prorockou úlohu. Má se stát formou sociálního aktivismu, která se politické moci spíše vyhne a upřednostní mravní přesvědčování, přičemž představa zápasu se změní v soupeření idejí spíše než protikladných politických stran.

Řešení, jak je to, jež v Íránu zformuloval Sorúš, tedy nevyžadují, aby byl obraz války z veřejného života odstraněn ani aby na něj věřící zcela rezignovali. Spíše je přesměrován tak, aby se odehrával na bojišti idejí. Má-li však dojít k takové transformaci, je potřeba splnit dvě podmínky: členové aktivistického náboženského společenství musí takovou umírněnou formu sociálního zápasu přijmout jako naprosto

⁴⁴ JUERGENSMEYER, M, *Teror v myslí boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 299. ISBN 978-80-7325-109-3.

legitimní reprezentaci kosmické války a právě tak ji musí přijmout i jejich protivníci, aniž v ní budou spatřovat hrozbu.⁴⁵

Pokud se ovšem k někomu přistupuje jako k nepříteli, logicky vzniká značné pokušení jako nepřítel reagovat. Obzvláště to platí v těch případech, kdy v minulosti došlo ke skutečně brutálním provokacím. Například po útocích na Světové obchodní středisko a Pentagon si vláda Spojených států uvědomila, že se nachází v podobné situaci, jaké čelí vláda Izraele: obě vlády k utišení voličstva musely vyrukovat s rychlou a drtivou odvetou. Na druhé straně však takové odvety jen zřídka přinášejí výsledky, jsou-li jedinou reakcí na terorismus. Odvetné údery zpravidla nedokáží zničit cíle, proti nimž jsou namířeny, zcela beze zbytku, provokují další teroristické útoky a navíc velmi dobře zapadají do scénářů války, s nimiž teroristé operují a v nichž pro žádný snadný kompromis nezbyvá prostor. Lze chápat, že ponechat teroristické útoky bez odpovědi, to si může dovolit jen málokterá vláda. Obecně vzato, vlády musí ostražitě sledovat potenciální teroristické skupiny, důsledně usilovat o zatčení těch, kdo jsou podezřelí ze spáchání teroristických útoků, a co nejrychleji je stavět před řádné soudy. Přístup k terorismu pod heslem „oko za oko“ však většinou selhává, ne-li z jiných důvodů, tedy proto, že vlády obyčejně nebývají ochotny snížit se ke skutečně brutálním opatřením a vést špinavou válku toho typu, jakou vedou skupiny páchající teroristické útoky. Kromě toho mívají vládní činitelé obvykle na paměti, že lidé pohybující se v kulturách násilí, z nichž vyvstávají strategie teroristických útoků, bedlivě sledují, jak představitelé vlády na násilí zareagují. Jakákoli odvěta proti pachatelům násilných útoků, a to dokonce i v podobě odvetných úderů, podpoří důvěryhodnost, jíž se teroristé v rámci svého vlastního společenství těší. Platí, že dostane-li se podpory umírněným předákům těchto společenství, povede to naopak k oslabení pozic extremistů.⁴⁶

Dalším z mírových scénářů může být uzdravení politiky náboženstvím. Vůbec neúspěšnější řešení bývají taková, k nimž se dospěje na mravní úrovni; k tomu je však zapotřebí, aby si obě strany sporu vytvořily k sobě navzájem alespoň minimální úroveň úcty a důvěry. Jejich vzájemná úcta bude povzbuzena a možnosti kompromisního urovnání selepší, dospějí-li náboženští aktivisté k přesvědčení, že vládní představitelé mají také svou mravní integritu, jež náboženské hodnoty respektuje anebo jim alespoň neupírá jejich místo.

⁴⁵ JUERGENSMEYER, M., *Teror v myslí boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 300. ISBN 978-80-7325-109-3.

⁴⁶ BRZYBOHATÝ, M., *Terorismus I.*, 1. vyd. Praha : Police history, 2005, s. 81. ISBN: ISBN 80-902670-1-7.

Studie jednotlivých případů jasně dokládají, jaký užitek plyne z toho, vydá-li se vláda v odpověď na terorismus vznešenou cestou a postaví-li se za mravní a občanské hodnoty. Lze uvést i příklady, kdy náboženské násilí bylo potlačeno a náboženství bylo poté doslova vzato pod ochranu vládních úřadů. Například na Srí Lance usilovala vláda o zničení hnutí Džanatha Vimukthi Peramuna (JVP neboli Lidová fronta osvobození), které se těšilo podpoře mnoha radikálních buddhistických mnichů, dvěma různými metodami. Přijímala drsná opatření, která měla vést k vystopování a fyzické likvidaci nejhrolivějších příslušníků radikálního hnutí, ale na druhé straně se neuzavírala ani vstřícnému jednání a snažila se získat podporu mnoha militantních náboženských předáků.

Vlády, které se vydají opačnou cestou (v reakci na terorismus rezignují na své vlastní demokratické zásady), čeká putování krajinou plnou nebezpečí. Když vlády v odpověď na terorismus rezignují na své vlastní mravní principy, mimoděk potvrzují tu nejdrtivější kritiku, již proti nim teroristé vznášejí: sekulární politika nemá podle nich s mravností nic společného.

Stojí za pozornost, že dnešní vlády moderních států bývají často vnímány jako mravně zkažené a duchovně vyprázdněné, i když osvícenské koncepty, jež stály u kořenů moderního národního státu, byly charakteristické naopak velikým moralistickým nadšením. Jean-Jacques Rousseau poprvé použil sousloví „občanské náboženství“, jímž označil to, co považoval za mravní a duchovní základnu, bez níž se neobejde žádná moderní společnost, která má zájem o trvalé udržení politického řádu. Toto „náboženství“, tvrdil Rousseau, však musí být založeno nikoli na náboženských dogmatech, nýbrž spíše na tom, čemu říkal „posvátnost společenské smlouvy“.⁴⁷

Lidé, kteří moderní společnosti odsuzují pro její estetickou a etickou vyprázdněnost, stále mohou mít pochyby, zda se dnešní negativní vlivy skutečně dají odstranit tím, že se ve veřejném prostoru začne nějak aktivněji prosazovat náboženství. Někteří přemýšliví pozorovatelé západní společnosti vyslovili přesvědčení, že by tomu tak být mohlo – ovšem jen tehdy, bude-li náboženství na veřejnosti vystupovat nedogmaticky a nevtíravě. Například francouzský teoretik Marcel Gauchet vyzval západní společnost k tomu, aby se vrátila zpět k duchovním kořenům, na něž rezignovala tím, že pocit posvátnosti upřela Bohu a přisoudila jej národu.

Niebuhr na možný nástup náboženství do politiky pohlížel spíše nedůvěřivě, poněvadž náboženství absolutizuje a moralizuje politické kalkulace, které se mají

⁴⁷ JUERGENSMEYER, M, *Teror v myslí boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 307. ISBN 978-80-7325-109-3.

provádět realisticky: z důvodů osobního zájmu. Dokázal si ovšem představit politickou úlohu toho, co označoval za „iluze“ náboženství, spočívající ve vytváření vazeb pojících lidi „sociálnímu konfliktu navzdory“, a mluvil o nich jako o „zvláštních darech, za něž lidský duch vděčí náboženství“. Tím, co náboženství poskytuje společnosti, není jen jakási velkomyslnost, nýbrž i starost o kvalitu života – a to je určitě cíl zušlechťující více než pouhé hromadění moci a majetku.

Náboženské ideje propůjčují hloubku a ideologickou jasnost tomu, co nezdá se bývat zkušeností opravdové hospodářské nouze, sociálního útlaku, politické korupce a zoufalé potřeby doufat, že je možné povznést se nad omezení moderního života. Obraz kosmického zápasu plní tyto hořké zážitky významem a možnost přímé účasti na velikém konfliktu mnohé z těch, kdo jí využili, nadchla. Získali tak dokonce i nebývalou moc. Jednotlivci a sociální hnutí, která se do těchto konfliktů zapojují, získávají pocit, že jejich osud se ocitá v jejich vlastních rukou. V takových situacích lidé, kteří se pohybují v různých kulturách násilí, vnímají násilné projevy – a dokonce i takové, jež všichni mimo ně považují za ničemné teroristické útoky – jako vhodné a ospravedlnitelné.

Velkou roli v otázce, proč je návrat náboženství na politickou scénu v několika krajních případech provázen násilím, hraje povaha náboženské představivosti, jež má odjakživa značný sklon absolutizovat obrazy kosmické války a dále je rozšiřovat. Dalším významným faktorem jsou sociální napětí, která v tento konkrétní okamžik našich dějin na nejrůznějších místech převládají a volají po absolutních řešeních, jakož i pocit osobního ponížení, jež zakoušejí lidé toužící znovu získat neporušenost, o níž se domnívají, že ji ztratili v důsledku bezmála celosvětových sociálních a politických přesunů posledních let.⁴⁸

Je to jedna z ironií dějin, ale navzdory tomu, že náboženství se užívá k ospravedlnění násilí, může naopak násilné jednání posílit náboženství. Snad tedy není nepochopitelné, že se náboženství poté, co na scéně převládl sekularismus a náboženství tak dlouhé roky muselo vyčkávat opodál, vrátilo na výsluní v podobě ideologie společenského řádu, a navíc způsobem navýsost dramatickým: násilně. Násilí časem ustoupí, ale na věci to zase tolik nezmění. Náboženství veřejný život oživuje a mravnímu řádu slouží jako maják. Zároveň je zapotřebí, aby bylo zmírňováno racionalitou a smyslem pro fair play, jež občanské společnosti odkázaly hodnoty osvícenství. Náboženské násilí tudíž neskončí, dokud se mezi těmito dvěma soupeři

⁴⁸ JUERGENSMEYER, M, *Teror v myslí boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 308. ISBN 978-80-7325-109-3.

nepodaří dosáhnout nějakého narovnění – dokud se v náboženské vášnivosti neprosadí určitá umírněnost a dokud se na druhé straně náboženství nedostane potvrzení, kterým bude nějaká podoba obecnějšího přijetí duchovních a mravních hodnot ve veřejném životě. Ve zvláštním smyslu tak platí, že nejúčinnějším lékem na náboženské násilí se nakonec může stát obnovené uznání náboženství samotného.⁴⁹

4.6 Seznam teroristických organizací

Na mezinárodním poli neexistuje jednotná definice terorismu a tudíž si vlády jednotlivých států vytváří vlastní seznamy, do nichž zařazují ty skupiny, které jsou podle jejich kritérií teroristické.

Státy a teroristické organizace

Afghánistán

- Al-Kajda
- Taliban

Angola

- UNITA (Uniao Nacional para a Independencia Total de Angola)

Alžírsko

- GIA (Armed Islamic Group)
- GSPC (Salafistická skupina pro kázání a boj)

Barma

- HUA (Harakat ul-Ansar) – barmská frakce
- KDA / KIO (Kachin Defense Army / Kachin Independence Organization)
- NCGUB (National Coalition Government of the Union of Burma)
- UWSA (United Wa State Army)

Bolívie

- CNPZ (Nestor Paz Zamora Comission)
- EGTK (Tupac Katari Guerilla Army - Tupac Amarua)
-

Egypt

- Islámská skupina (Al-Gama`a al-Islamiyya)

⁴⁹ JUERGENSMEYER, M, *Teror v mysli boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 309. ISBN 978-80-7325-109-3.

- Egypťský islámský džihád - egypťská frakce Al-Kajdy

Filipíny

- ASG (Abu Sayyaf Group)
- MILF (Moro Islamic Liberation Front)
- MNFL (Moro National Liberation Front)
- NPA (New People Army)

Francie

- Action Directe (AD)
- Armata Corsa (Corsican Army)
- FIS (Islamic Salvation Front)
- FLNC (National Liberation Front of Corsica)

Chile

- MJL / MAPU-L / FRPL (Lautaro Youth Movement / Lautaro faction of the United Popular Action Movement / Lautaro Popular Rebel Forces).
- FPMR (Strana Manuela Rodriqueze)

Honduras

- FPM (Morazanist Patriotic Front)

Indie, Kašmír

- Khalistan Liberation Tiger Force / Khalistan Commando Force / Khalistan Liberation Front / Khalistan National Army
- JEM (Jaish-e-Mohammed)
- ULFA (United Liberation Front of Assam)
- JKLF (Jammu and Kashmir Liberation Front)

Indonésie

- GAM / GPK (Gerakin Aceh Merdeka – Osvobozenécké armády Aceh)
- JI (Jemaah Islamiya)

Irák

- Ansar al-Islam - Zarkáviho irácká frakce Al-Kajdy
- Ba`as Syrian Islamic Front
- Iraq Shit`'s Radical Front
- Saddam Sunit`'s AntiAmerican Army

Írán

- Iránská frakce Al-Kajdy
- MEK / MKO (Mujahedin-e Khalq Organization)
- SSP (Sipah-e-Sahaba Pakistan) – iránská frakce

Itálie

- ARN (Armed Revolutionary Nuclei)
- BR (Brigate Rosse)

Izrael, Palestina

- DFLP (Democratic Front for the Liberation of Palestine)
- FATAH-RC (Revoluční výbor)
- FATAH-TANZIM
- FORCE-17
- HAMAS (Islámské hnutí odporu)
- PLO / OOP (Palestine Liberation Organization / Organizace pro osvobození Palestiny)
- PFLP / PFLP-GC (Popular Front for the Liberation of Palestine-General Command)
- PIJ (Palestinský islámský džihád)
- Kach and Kahane Chai
- Mučedníci od al-Aksá

Japonsko

- Óm Shin-ri-kjó
- Chucaku-Cha
- JRA (Japanese rudá armáda)

Jemen

- IAA (Islamic Army of Aden) - jemenská frakce Al-Kajdy

JAR (Jihoafriká republika)

- PAGAD (Qibla a People Against Gangsterism and Drugs)

Jugoslávie - Kosovo

- UČK (Ushtria Clirimtare E Kosoves – Kosovská osvobozenecká armáda)

Kambodža

- Rudí Khmérové (Party of Democratic Kampuchea)

Kolumbie

- AUC (Autodefensas Unidas de Colombia)
- EPR (Ejercito Popular Revolucionario)
- FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarios de Columbia)
- ELN (National Liberation Army)⁵⁰

⁵⁰ ČEJKA, M, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007, s. 221. ISBN 978-80-87029-19-0.

Kypr

- Revoluční organizace 17.listopadu (Epanastatiki Organosi 17 Noemvri) – kyperská frakce

Libanon

- Hizbulláh

Libye

- FIG (Fighting Islamic Group)
- Bojovníci Imána Moussa Sadr

Maroko

- GMIF (Groups of Morocco Islamic Fight) - marocká frakce Al-Kajdy

Německo

- Skupina Baader-Meinhof

Nepál

- MCC (Maoist Communist Centre)

Norsko

- Black Metal Inner Circle

Pakistán, Kašmír

- Pákistánská frakce Al-Kajdy
- HM (Hizb-ul Mujehideen)
- HUA (Harakat ul-Ansar)
- SSP (Sipah-e-Sahaba Pakistan)
- Jamaat ul-Fuqra
- Lashar-e-Toiba (Army of the Pure)

Peru

- Sendero Luminoso (Světlá Stezka)
- MRTA (Tumac Amaru Revolutionary Movement)

Portugalsko

- FLAMA Madeira Archipelago Liberation Front
- Frente de Libertação dos Açores (FLA) Azores Liberation Front

Rusko - Čečensko

- FLI / IPLA (Front of the Liberation Ičkerija / Ičkerija People`s Liberation Army)

Řecko

- ELA (Epanastatikos Laikos Agonas)
- Revoluční organizace 17.listopadu (Epanastatiki Organosi 17 Noemvri)

Saudská Arábie

- Saudská frakce Al-Kajdy
- IMC (Islamic Movement for Change)

Srí Lanka

- LTTE (Liberation Tigers of Tamil Eelam – Tygři Tamilského Eilámu)

Súdán

- Súdánská frakce Al-Kajdy
- SPLA / SPLM (Sudan People's Liberation Army / Sudan People's Liberation Movement - Súdánská občanská svobodná armáda)

Sýrie

- PSF (Popular Struggle Front)

Španělsko

- GMIF (Groups of Morocco Islamic Fight) – španělská frakce
- ETA (Euskadi ta Askatasuna)
- GRAPO (Grupo de Resistencia Anti-Fascista Primero de Octubre)
- FN (Fuerza Nueva)

Turecko

- IGERF (Islamic Great Eastern Raiders Front - Fronta Východních Islámských Nájezdníků) – turecká frakce Al-Kajdy
- PKK (Strana Kurdských pracujících)
- DHKP/C (Revolutionary People's Liberation Party/Front)

Uganda

- LRA (Lord`s Resistance Army)

USA

- Afro-American Liberation Army (AALA) - teroristická organizace činná v 70. letech v Los Angeles.
- Aliens of America - teroristická organizace činná v 70. letech v Los Angeles.
- American Indian Movement (AIM)

- Americans for Justice
- Army of God
- Aryan Nations
- Bay Bombers
- Black Afro Militant Movement (BAMM)
- Black Liberation Army (BLA)
- Black Muslims
- Black Nation of Islam (BNI)
- Black Revolutionary
- Creativity Movement
- Ku Klux Klan
- Symbionese Liberation Army (SLA)
- The Covenant, The Sword, and the Arm of the Lord (CSA)
- Weather Underground (WU)
- White Aryan Resistance

Uzbekistán

- IMU (Islamic Movement of Uzbekistan – Islámské hnutí Uzbekistánu)

Velká Británie, Irsko

- IRA (Irish Republican Army)
- Pravá IRA (Real IRA)
- LVF (Loyalist Volunteer Force)
- UVF (Ulster Volunteer Force)⁵¹

⁵¹ ČEJKA, M, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007, s. 222. ISBN 978-80-87029-19-0.

Závěr

Je nepochybné, že terorismus mohou ovlivnit ekonomické, politické nebo kulturní příčiny. V závěru se však potvrzuje, že příčiny terorismu se značně různí případ od případu. Terorismus je nedílnou součástí dnešního světa, ale boj s ním nelze vyhrát.

Tuto práci jsem rozdělila na tři hlavní části, kterými jsou Mezinárodní terorismus – pojem a klasifikace, Vznik a vývoj teroristických skupin a Logika náboženského násilí. Každou tuto část jsem se snažila objasnit z různých pohledů.

V prvním bloku se zabývám především vymezením pojmu terorismus, jelikož toto přiblížení je nezbytné pro další studii mé práce. Dále zde přibližuji zamyšlení o příčinách terorismu, a to především na Blízkém východě. Mezi další důležitou část patří mezinárodní společenství v boji proti terorismu spolu s řadou mezinárodních smluv a dohod týkajících se eliminace a potlačování teroristických činů. Formy a metody současného terorismu přiblíží tuto problematiku z interdisciplinárního hlediska, popisují terorismus klasický, kybernetický, sebevražedný, nové hrozby terorismu, obranu proti novému terorismu i metody používané na Blízkém východě.

Druhou velkou část jsem zaměřila spíše na psychologická hlediska. Nejprve zde popisují teroristické organizace, organizační požadavky terorismu a jejich strukturu, jelikož provedení každé operace předchází několik přípravných úkolů, na nichž se podílí různý počet osob a vyžaduje značné množství prostředků a času; dále proces vstupu do teroristické organizace, která musí disponovat sociální základnou přívrženců, a v neposlední řadě psychologií teroristického jednání, která se snaží objasnit toto lidské chování. Různé psychologizující teorie vysvětlují teroristické násilí z mnoha nejrůznějších perspektiv. Za velice zajímavou také považuji kapitolu, která se zabývá individuální psychologií teroristy, jelikož ukazuje výsledky novodobých výzkumů teroristického chování založené na empirickém zkoumání.

Ve třetím bloku popisují logiku náboženského násilí. Žádný terorismus není tak smrtící jako náboženský, proto jsem této formě věnovala velkou pozornost. Do tohoto bloku jsem zařadila i popis v současné době nejvíce medializované teroristické skupiny – Al-Káidy. Nakonec jsem se zaměřila na náboženství a politiku, do jisté míry lze označit vládu za nepřítele náboženství a jsou zde obsaženy různé mírové scénáře. Náboženské násilí neskončí, dokud se mezi těmito dvěma soupeři nepodaří dosáhnout nějakého narovnání.

Seznam použité literatury

Literární zdroje:

BLÁHA, M., PROUZA, D., *Krizové projekty*, 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 35 s. ISBN: 978-80-86708-44-7.

BRZYBOHATÝ, M., *Terorismus I.*, 1. vyd. Praha : Police history, 2005. 81 s. ISBN: ISBN 80-902670-1-7.

BRZYBOHATÝ, M., *Terorismus II.*, 1. vyd. Praha : Police history, 1999. 50 s. ISBN: ISBN 80-902670-4-1.

ČEJKA, M., *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2007. 7 s. ISBN 978-80-87029-19-0.

FOLTIN, P., ŘEHÁK, D., *Vybrané aspekty soudobého terorismu*, 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb, 2008. 17 s. ISBN 978-80-7278-443-1.

IBÁÑEZ, L. DE LA CORTE, *Logika terorismu*, 1. vyd. Praha : Academia, 2009. 11 s. ISBN 978-80-200-1724-6.

JUERGENSMEYER, M., *Teror v mysli boží – globální vzestup náboženského násilí*, 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. 10 s. ISBN 978-80-7325-109-3.

MCCAULEY, R., *The Psychology of Terrorism*, Social Science Research Council, September 11, 3 s.

MIKA, O. J., *Současný terorismus*, 1. vyd. Praha : TRITOR, 2003. 20 s. ISBN: 80-7254-409-8.

MÜLLER, Z., *Svaté války a civilizační tolerance*, 1. vyd. Praha : Academia, 2005. 20 s. ISBN 80-200-1355-5.

SOULEIMANOV, E a kolektiv autorů, *Terorismus, válka proti státu*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 89 s. ISBN 80-86861-76-7.

ZEMAN, J., *Terorismus, historicko-psychologická studie*, 1. vyd. Praha : TRITON, s.r.o., 2002. 81 s. ISBN 80-7254-305-9.

Internetové zdroje:

Bezpečnostní informační služba České republiky [online]. 2009, [cit. 1. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.bis.cz/terorismus.html>>.

Středisko empirických výzkumů [online]. Boj proti terorismu, [cit. 7. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/400>>.

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Typologie terorismu. Odbor bezpečnostní politiky, 9. 6. 2009, [cit. 7. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>.

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Moderní teroristické metody. Odbor bezpečnostní politiky, 9. 6. 2009, [cit. 7. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>.

Euractiv [online]. EU a boj proti terorismu. [cit. 12. listopadu 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/eu-a-boj-proti-terorismu>>.

Abstrakt

LINDNEROVÁ, L. *Mezinárodní terorismus*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2010. 45 s. Vedoucí bakalářské práce ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Klíčová slova: terorismus násilí náboženství metody organizace

Práce se zabývá mezinárodním terorismem v kontextu náboženském, společenském, etickém i obecně lidském, neboť téměř za všemi nepokoji, které zmítají naším světem se skrývají lidé.

Práce čerpá z odborné literatury a internetových zdrojů, jak jsou Logika terorismu, Encyklopedie blízkovýchodního terorismu, Terorismus: historicko-psychologická studie a dalších významných studií.

Cílem této práce je přiblížení problému terorismu, pokus o nastínění východisek při prevenci vzniku terorismu a zamyšlení nad mocí teroristických organizací a jejich vlivem nad lidskými osudy.

Abstract

LINDNEROVÁ, L. International terrorism. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o.p.s., 2009. 45 p. Bachelor thesis supervisor: ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Key words: terrorism force religion methods organization

This bachelor thesis is trying to devone international terrorism in the context of religious, social, ethical and human in general, because almost all the riots that melt our world people are hiding.

The main source for this work is the special literature, which covers these problems and Word wide web. The logic of terrorism, the Middle East Encyclopedia of Terrorism, Terrorism: Historical and psychological studies and other relevant studies.

The goal of this thesis is approach the problem of terrorism, attempts to outline the background to prevent terrorism and to reflect on the power of terrorist organizations and their influence over human destiny.